

Sisekaitseakadeemia
Justiitskolledž

Igor Zotov
KS050

KINNIPEETAVATE SEKTSIONEERIMINE
VIRU VANGLA NÄITEL
Lõputöö

Juhendaja: Andres Põdra, MA

Tallinn 2009

ANNOTATSIOON

SISEKAITSEAKADEEMIA

Kolledž: Justiitskolledž	Kuu ja aasta: Mai 2009
Töö pealkiri: Kinnipeetavate seksioneerimine Viru Vangla näitel	
Töö autor: Igor Zotov	Olen nõus oma lõputöö kättesaadavaks tegemisega elektroonilises keskkonnas.
Allkiri:	
Käesolev lõputöö on kirjutatud teemal "Kinnipeetavate seksioneerimine Viru Vangla näitel".	
Töö pikkuseks on kokku 52 lehekülge, sellest on lisad kolmel leheküljel. Lõputöö sisaldab kuute joonist, töö teoreetilises osas on kasutatud 37 allikat, millest 24 olid eestikeelsed, 9 ingliskeelsed, kolm venekeelsed ning üks soomekeelne. Töö on kirjutatud eesti keeles, resümee on esitatud vene keeles.	
Lõputöö eesmärgiks on tutvustada kinnipeetavate seksioneerimist Viru Vangla näitel ja selle korraldamist Eesti vanglasüsteemis. Lõputöö lugejate sihtgrupiks on eeskätt kõik vanglaametnikud ning ka tulevased vanglateenistujad, kes alles õpivad Sisekaitseakadeemias, et mõistetakse seksioneerimise tähtsust vanglas.	
Lõputöö uurimisobjektiks on Viru Vangla. Uurimismeetodina on kasutatud kvalitatiivset meetodit, ankeetküsitlust ja saadud vastuste analüüsi.	
Uurimistöe teiseseks eesmärgiks on välja selgitada efektiivsemaid meetodeid kinnipeetavate seksioneerimisel Viru Vangla näitel, mida saaks tulevikus kasutada terves Eesti vanglasüsteemis.	
Antud lõputöös oli püstitatud järgmised uurimusküsimused:	
1) Millised on kinnipeetavate seksioneerimise põhimõtted, - tunnused ja -omadused?	
2) Kas Viru Vanglas esineb puuduseid seksioneerimisel ja kas seksioneerimine on Viru Vangla arhitektuuriga maksimaalselt läbi mõeldud?	
3) Kuidas saaks seksioneerimist efektiivsemaks muuta?	
Püstitatud uurimisküsimused said töö käigus vastused.	
Võtmesõnad: vangla, seksioneerimine, eraldihoidmise printsiip, kinnipeetavad.	
Keywords: prison, sectioning, segregation, prisoners.	
Säilitamise koht:	
Vastab lõputöö nõuetele	
Juhendaja:	Allkiri:
Kaitsmisele lubatud	
Kolledži direktor:	Allkiri:

SISUKORD

ANNOTATSIOON	2
SISUKORD	3
LÜHENDID	4
TABELITE JA JOONISTE LOETELU	5
SISSEJUHATUS	6
1. VANGLASISESE SEKTSIONEERIMISE OLEMUS JA MÕISTED	9
1.1. ERALDIHOIDMISE PRINTSIIP VANGLAS	9
1.1.1 Meeste ja naiste eraldi hoidmine	10
1.1.2. Alaealiste ja täiskasvanute eraldi hoidmine	12
1.1.3. Kinnipeetavate ja vahistatute eraldi hoidmine	14
1.1.4. Endise ametialase tegevuse tõttu kättemaksu ohtu omavate isikute eraldi hoidmine	15
1.2. MUUDEL TUNNUSTEL VANGLASISENE ERANDKORRAS ERALDI PAIGUTAMINE	16
1.2.1. Suitsetajate ja mittesuitsetajate eraldi paigutamine	16
1.2.2. Kõrge kuritegeliku retsidiivsusega isikute eraldi paigutamine	18
1.2.3. Vanglasise vägivalla tõenäoliste ohvrite eraldi paigutamine	20
1.3. MUUDE KOHTLEMISGRUPPIDE VANGLASISENE ERALDI PAIGUTAMINE	24
1.3.1. Sõltuvusrehabilitatsiooni osakonda paigutamine	24
1.3.2. Eraldi paigutamine raske distsipliinirikumise korral	26
1.3.3. Vastuvõtuosakonda paigutamine	27
2. KINNIPEETAVATE SEKTSIONEERIMINE VÄLISRIIKIDE VANGLATE NÄITEL	29
2.1. KINNIPEETAVATE SEKTSIONEERIMINE POOLA VANGLATES	29
2.2. KINNIPEETAVATE SEKTSIONEERIMINE TAANI VANGLATES	31
2.3. KINNIPEETAVATE SEKTSIONEERIMINE SOOME VANGLATES	33
3. UURIMUS	35
3.1. UURINGU EESMÄRK JA UURIMUSKÜSIMUSED	35
3.1.1. Uurimustöö meetod, valim ja korraldus	35
3.2. UURINGU TULEMUSED JA ANALÜÜS	36
KOKKUVÕTE	42
RESÜMEE	46
VIIDATUD ALLIKATE LOETELU	47
LISAD	50

LÜHENDID

VangS – Vangistusseadus

VSKE – Vangla sisekorraeeskiri

PS - Eesti Vabariigi Põhiseadus

WHO - World Health Organization, Maailma Tervishoiuorganisatsioon

ÜRO - Ühinenud Rahvaste Organisatsioon

RJÜ - Range järelvalvega üksus

RT – Riigiteataja

S – sektsioon

TABELITE JA JOONISTE LOETELU

- Joonis 1.** Kas kinnipeetavad on üldjuhul rahul enda vanglasisesse paigutamisega.....(lk. 36)
- Joonis 2.** Kas vanglateenistujad on rahul sellega, millistel alustel toimub kinnipeetavate vanglasisene paigutamine ja seksioneerimine.....(lk. 36)
- Joonis 3.** Kas võiks väita, et seoses kinnipeetavate isikute vanglasisese paigutamisega esineb kõige rohkem konflikte vanglas.....(lk. 37)
- Joonis 4.** Viru Vangla vangistussektor sinna paigutatud kinnipeetavate arvu silmas pidades. ....(lk. 38)
- Joonis 5.** Vangistussektori suurus.....(lk. 38)
- Joonis 6.** Kinnipeetavate arv kambris.....(lk. 39)

SISSEJUHATUS

Lõputöö teemaks valis autor ”Kinnipeetavate seksioneerimine Viru Vangla näitel“, kuna vangide seksioneerimise olemus on vanglasüsteemis autori arvates oluline ja ka aktuaalne. Uutes vanglates on ametnikel paranenud töötingimused ja paranenud on ka kinnipeetavate elamistingimused. Eraldi paigutamise abil paranevad autori arvates veelgi tingimused kinnipeetavate seaduskuulekamale käitumisele suunamise osas ning efektiivsema seksioneerimise abil paranevad võimalused kinnipeetavate rehabiliteerimiseks.

Vangistusseaduses (edaspidi VangS) on vabadusekaotuse eesmärk sätestatud kahesena: selleks on kinnipeetava suunamine õiguskuulekale käitumisele ja õiguskorra kaitsmine (VangS § 6 lõige 1). Õiguskuuleka käitumise all ei mõelda mitte kinnipeetava parandamist ja ümberkasvatamist karistuse kandmise ajal, vaid üksnes tema suunamist sellisele käitumisele. See tähendab, et kinnipeetav peaks peale vabanemist suutma käituda nii, et ta ei paneks enam toime kuritegusid (Sootak, J., Pikamäe, P. 2001: 18).

Kaasaegse vangistuse põhiidee lähtub Soome kriminoloog Matti Laine arvates sellest, et kuigi vangla ise ei ole võimeline kuritegevust ära hoidma, võidakse vangistuse ajal kohandada kinnipeetava suhtes selliseid rehabilitatsioon- ja sotsialiseerimisabinõusid, mis vähendavad tema kuritegelikku käitumist või isegi lõpetavad selle (Laine, M. 1997: 137).

Lähtudes eeltoodud väidetest, tahab autor tõdeda, et kinnipeetavate seksioneerimine on rehabiliteerimise üks lahutamatu osa, ja ühes sellega on ta üks esimesi samme, mis algab inimese saabumisega vanglasse karistuse ärakandmiseks. Rehabiliteerimine on esimene samm teel kinnipeetava õiguskuuleka käitumise suunamise poole, kuna just kinnipeetava õige vanglasisene paigutamine võib kaasa aidata tema resotsialiseerimisele karistuse ärakandmise ajal.

Põhiprobleem, mille autor oma töös esile toob, on seotud seksioneerimisega Eesti vanglasüsteemis. Kinnipidamisseksioonid on autori arvates kinnipeetavate arvu poolest

liiga suured. Selline taust seab kahtluse alla rehabilitatsiooni efektiivsuse ja vanglaadministratsiooni poolt läbiviidava individuaalse töö tulemused. Kinnipeetavate suur arvukus sektsioonides mõjutab negatiivselt vanglatöö organiseerimist, suurendab valvurite töökoormust, kes peavad kindlustama vangla julgeolekut.

Kinnipeetavate arv sektsioonis mõjutab otseselt inspektor-kontaktisikute tööd kinnipeetavatega. Mida vähem viibib kinnipeetavaid sektsioonis, seda efektiivsem on kontaktisiku töö: ametnikul on rohkem aega ja võimalusi läbi viia individuaalset tööd kinnipeetavaga tema suunamiseks rehabilitatsioonile. Hetkel on aga mitmes vanglas olukord selline, et inspektor-kontaktisikute suure töökoormuse tõttu võivad mõned kinnipeetavad jääda ilma vajalikust abist ja hõivatusesest

Lõputöö eesmärgiks on ka tutvustada kinnipeetavate sektsioneerimise põhimõtteid ja selle korraldamist Eesti vanglasüsteemis. Lõputöö on tehtud osaliselt kirjeldavas stiilis, mis kätkeb endas võrreldavat analüüsi Eesti õigusaktide ja välismaa vanglasüsteemidega. Töö eesmärk oli ka kirjeldada, selgitada ja teha ettepanekud kinnipeetavate efektiivsemaks sektsioneerimiseks või nende eraldamiseks sektsioonidesse. Eesti vanglasüsteemis tähendab see: kuidas teostada kinnipeetavate sektsioneerimist Eesti vanglates nii, et see aitaks kaasa vanglaadministratsiooni ja vanglaametnike töö kvaliteetsemaks muutmisele ning parendaks ja kiirendaks kinnipeetavate taasühiskonnastamist.

Tänapäeval on Eesti vanglates läbiviidud sektsioneerimine olnud autori arvates tulemuslik, kuid seda mitte täiel määral ja maksimaalselt.. Kinnipeetavate arv kambrites ja sektsioonides vajaks autori arvates vähendamist, et tagada vanglaametnikele normaalsema igapäevatöö organiseerimine. Lõputöö väärtus seisneb autori arvates selles, et teoreetilises osas autor kirjeldab ja selgitab lahti kinnipeetavate eraldi hoidmise vajaduse ja tähtsuse, toob välja konkreetsed näited, miks üht või teist kohtlemisgruppi peab eraldi hoidma. Tasub ära märkida ka seda, et varem pole Eestis nii põhjalikult kirjeldatud ega analüüsinud kinnipeetavate eraldihoidmise põhimõtteid ega printsiipe.

Kinnipeetavate sektsioneerimise ehk rühmitamise eesmärgiks on kinnipeetavate efektiivsem õiguskuulekale käitumisele suunamine, vangistuse eesmärgi täitmine,

vangla turvalisuse tõstmine ja julgeoleku tagamine, milleks on vajalik kinnipeetavate liigitamine väiksematesse ja selgelt määratletud kriteeriumitega kohtlemisgruppidesse.

Lõputöö teema aktuaalsus tuleneb ka asjaolust, et vastavalt Justiitsministeeriumi arengukavale aastani 2012 on vanglasüsteemi üheks strateegiliseks eesmärgiks suurendada vanglate turvalisust, kuid turvalisuse saavutamine ainuüksi vangla arhitektuuriliste lahendustega ei ole autori arvates võimalik (Põdra, A. 2008: 6).

1. VANGLASISESE SEKTSIONEERIMISE OLEMUS JA MÕISTED

1.1. Eraldihoidmise printsiip vanglas

Selles lõputöö osas kirjeldab autor, kuidas toimub kinnipeetavate eraldihoidmine Eesti vanglasüsteemis kooskõlas Vangistusseadusega.

Kinnipeetavate eraldamise põhiline tunnus Eesti vanglasüsteemis tuleneb Vangistusseadusest, täpsemalt selle §12 lõikest 1, mille kohaselt vanglates peavad eraldatud olema mehed ja naised, täiskasvanud ja alaealised, süüdimõistetud ja vahistatud ning isikud, keda nende endise ametialase tegevuse tõttu ähvardab kättemaksuohu.

VangS § 12 sätestab seega põhireeglid, mis reguleerivad kinnipeetavate vanglasisest paigutamist. Eraldihoidmise printsiip kätkeb nõudeid, millega tuleb arvestada kinnipeetavate paigutamisel või ümberpaigutamisel. Eraldihoidmise nõuete järgimine peab tagama kinnipeetavate turvalisuse, mis omakorda kindlustab vangla julgeolekut. Vastavalt VangS §81 hoitakse noortevanglas või noorteosakonnas eraldi: 1) nooremaid kui 15-aastasi; 2) 15- kuni 16-aastasi; 3) 16- kuni 18-aastasi; 4) 18- kuni 21-aastasi (<http://tinyurl.com/c3rr5n> 13.03.2009).

Lõputöö autor alustab kinnipeetavate eraldamise ja paigutamise protsessi kirjeldamist, lähtudes Sisekaitseakadeemia õppejõudude Sander Põllumäe ja Raivo Sultsi loengukonspektist. Kinnipeetava paigutamisel tuleb eristada kinnipeetava isiku esmakordset vanglasse paigutamist ja vanglasisest paigutamist. Kinnipeetava esmane paigutamine on täitmisplaani alusel kinnipeetavale vangistuse kandmiseks mõeldud vangla valimine ja tema suunamine sinna.

Paigutamisega on tegu siis, kui kinnipeetav ei ole selle konkreetse süüdimõistva kohtuotsuse alusel veel vangistust kandnud. Paigutamisel tuleb arvestada kinnipeetava vanglasse vastuvõtmise regulatsiooni ning eraldihoidmisprintsiibist (VangS §12) tulenevate või noore kinnipeetava paigutamisele ettenähtud nõuetega (VangS §81).

Paigutamine on kinnipeetava vangistuse täideviimise koha (vangla, osakonna, kambri või toa) kindlaksmääramine. Vanglasisene paigutamine on kinnipeetava isiku paigutamine ühest kambrist teise. Kinnipeetava ajutine kinnisesse osakonda paigutamine on kinnipeetava kinnise vangla avavanglaosakonnast kinnise vangla osakonda õigusrikkumise toimepanemise eest mitte kauemaks kui 30 päevaks suunamine karistust kandma (<http://tinyurl.com/c3rr5n> 13.03.2009).

Süüdimõistva kohtuotsuse jõustumisel on kinnipeetava esimeseks vangistusetapiks tema saabumine vanglasse, sellest momendist algab tema isoleerimine ühiskonnast. Karistuspoliitika üheks eesmärgiks ongi kurjategijate teatud ajaks ühiskonnast isoleerimine. Samas tuleb tõdeda, et mistahes isolatsioon on sotsiaalsele indiviidile emotsionaalselt raskesti talutav ning toob paratamatult kaasa emotsionaalse pingeseisundi, mida erinevad indiviidid taluvad erinevalt. Raskemini võivad seda taluda näiteks inimesed, keda karistatakse nn šokivangistusega – ta kaotab töökoha, lõhutakse peresuhted jms (Sisask, M., Värnik, A. 2000: 21).

Lähtudes sellest, peab toimuma vanglates range sektsioneerimine eriti neile, kes on sattunud vanglasse esimest korda, kuna nende jaoks on ühiskonnast isoleerimine suureks šokiks, mille tagajärjed võivad ebaõige paigutamise tagajärjed viia vanglakorra rikkumiseni või kinnipeetava suitsiidini.

1.1.1 Meeste ja naiste eraldi hoidmine

Meeste ja naiste eraldihoidmist viiakse täide lähtudes esmajoones Vangistusseadusest ja täitmisplaani. Vangistusseaduse §12 lõige 1 alusel tuleb vanglas hoida mehi ja naisi eraldi. Täitmisplaani §5 lõige 5 alusel suunatakse naissoost süüdimõistetud karistust kandma Harku Vanglasse. Meessoost süüdimõistetutega on veidi keerulisem, nemad suunatakse karistust kandma täitmisplaani alusel § 5 lõige 1,2,3,4,6 arvestades realselt kandmisele kuuluva karistusaja pikkust, kinnipeetava vanust, tervislikku seisundit, iseloomuomadusi ja elukohta kas siis Murru Vanglasse, Tallinna Vanglasse, Tartu Vanglasse või Viru Vanglasse.

ÜRO resolutsioonid kehtivad võrdselt kõikidele kinnipeetavatele sõltumata nende soolisest kuuluvusest, kuid eksisteerivad ka spetsiaalsed resolutsioonid, mis puudutavad naissoost kinnipeetavaid. Resolutsioonid näevad ette, et mehed ja naised hoitakse üldiselt eraldi. Eraldi on sätestatud nõudmised naisvangide kohta, mis puudutavad rasedust, sünnitust ja lapse eest hoolitsemist. Neis on nõudmised osutada rasedatele kinnipeetavatele vajalikku meditsiinilist sünnituseelset ja sünnitusjärgset abi. Sünnitus peaks toimuma võimaluse korral haiglas väljaspool vanglat, kui aga laps sünnib vanglas, ei tohi seda fikseerida lapse sünnitunnistusel. Kui vastsündinud on vanglas koos emaga, peab selleks kohandama lastetoa. Samuti peab olema välistatud naissoost kinnipeetavate seksuaalne ahistamine ja ärakasutamine (Stern, V. 1998: 56).

Professor Beth Hess kirjeldab oma sotsioloogiateemalises raamatus seksuaalse ahistamise põhjusi meeste poolt järgmisel moel: naistevastase seksuaalse vägivalda ümberdefineerimine on olnud uue naisõiguslaste liikumise üks peamisi eesmärke. Seksuaalset vägivalda vaadeldakse meessoos võimu tugevdamisena. Meeste seisukohalt saab aga seksuaalset vägivalda mõista maskuliinsuse vajaliku näitamisenähtuse kaasaegses ühiskonnas, kus ainult nohik lubaks naisel endale vastu hakata.

Sotsioloogid vaatavad vägivallale kui võimu väljendusele - ühe inimese tahte pealesurumisele teise inimese tegudele. Seksuaalvägivald on õpitud käitumine, mitte aga loomulike tungide rahuldamine. Vägistajate keskel läbi viidud uuringud on näidanud, et nende peamiseks motiiviks oli naiste vihkamine ja vajadus oma üliluslik kus maksma panna. Paljud vägistajatest on nooruses kannatanud vanemate vägivalda all (Hess, B., Markson, E., Stein, P. 2000: 108).

Hollandis läbiviidud uurimuses on leitud, et seksuaalse vägivalda, kallaletungide või jälitamise riskid panevad kinnipidamisasutustele selged kohustused kaitsta kinnipeetavaid selle eest (Ministry of Justice of the Netherlands, 1995: 127). Siit järeldub, et kinnipeetavate ebaõige paigutamise korral ja ebapiisava kontrolli tulemusena võivad seksuaalse vägivalda ohvriks langeda ka meessoost kinnipeetavad.

Üheks meeste ja naiste eraldamise põhjuseks vanglates on ka suguhaiguste leviku, soovimatu rasestumise ja soovimatute sündide ärahoidmine, mis majanduslikust seisukohast tooksid endaga kaasa lisakulutused vanglaadministratsioonile ja riigile.

Samuti on eraldamise üheks põhjuseks meeste ja naiste kuritegevuste erinevus. Naiste kuritegevuse vastu on uurijad huvi tundnud juba kriminoloogia sünnist peale, kuigi nii uurijad kui uuritavad on põhiosas olnud mehed. Vähemalt sada aastat on kriminoloogid olnud ühel meelel kolmes küsimuses. Esiteks on uurimisega kindlaks tehtud, et naised sooritavad kuritegusid nimetamisväärselt vähem. Teiseks on need kuriteod oma iseloomult vähem ohtlikud ja kolmandaks kordavad naised kuritegu pärast esimest süüdimõistmist tunduvalt harvemini. Naised on meestest vähem kuritegelikud (Laine, M. 1997: 65).

1.1.2. Alaealiste ja täiskasvanute eraldi hoidmine

Täiskasvanute ja alaealiste kinnipeetavate eraldi hoidmist viiakse täide vastavalt Vangistusseadustiku ja täitmisplaaniga. Lähtudes Vangistusseaduse §12 lõikest 1 punkt 2 peab alaealisi ja täiskasvanud kinnipeetavaid hoidma eraldi ja täitmisplaani §5 lõige 3 järgi suunatakse noored kinnipeetavad (ka alaealised) karistust kandma Viru Vanglasse. Vangistusseaduse §77 ütleb et noor kinnipeetav on isik, kes karistuse täitmisele pööramise ajal on noorem kui 21 aastane. Vangistusseaduse §78 lähtudes toimub noore kinnipeetava kinnipidamine selleks eraldi ettenähtud kinnises või avavanglas (noortevangla) või kinnise vangla eraldi osakonnas (noorteosakond). Noortevanglas või noorteosakonnas hoitakse eraldi nooremaid kui 15-aastasi; 15- kuni 16- aastasi; 16- kuni 18- aastasi; 18- kuni 21- aastasi kinnipeetavaid. Vastavalt Vangistusseaduse §84 lõikele 1 on kuni 18-aastased alaealised kinnipeetavad kohustatud käima koolis kohustusliku põhihariduse omandamiseks. Vastavalt noore kinnipeetava soovile ja sobivusele antakse talle võimalus ka kutsehariduse omandamiseks.

Soome kriminoloog Matti Laine leiab, et kurjategijate kohtlemise süsteemi eesmärgiks peab olema põhimõte, kuidas karistada kurjategijaid nii, et sellest ka mingit kasu oleks. Juba ammu on kriminoloogide arvates jõutud veendumusele, et vanglad ja muud isoleerimisasutused ei tee midagi kurjategijate parandamiseks, st. ei aita neid tulevikus taaskohaneda eluga vabaduses. Vastupidi, korrektsiooniasutused on omamoodi "kuritegevuse ülikoolid" ning vabanenud kurjategija pole harilikult võimeline

seadusekuulekaks eluks (Laine, M. 1997: 116). See väljend peab autori arvates paika ka noorte kinnipeetavate kohta, kuna paljudele saab vanglast tõesti "kuritegevuse ülikool".

Kõik seadused laste ja noorte hoidmise kohta vanglas või muus kinnipidamisasutuses on reguleeritud rahvusvaheliselt: ÜRO konventsioon lapse õiguste kohta (1989); õigusemõistmine alaealistele (ÜRO Pekingi deklaratsioon 1985); ÜRO miinimumreeglid alaealiste kaitsmise kohta kinnipidamisasutustes (1990) ja ÜRO juhtpõhised alaealiste kuritegevuse ennetamiseks (1990) (Secretariat of the CPT Human Rights Building Council of Europe, 2004: 68).

Paljudes riikides on üldiselt järgitav põhimõte, et kinnipidamisrežiim lastele ja noortele, kes on süüdistatavad või süüdimõistetud õigusrikkumises, erineb täiskasvanute kinnipidamisrežiimist. Arvatakse, et lapsed on vähem vastutavad oma tegude eest ja et süüdivus- ning vastutustunnetus kasvab vanusega. Arvatakse ka, et lapsi, kes on korda saatnud kuriteo, on kergem suunata paranemise teele ja nad omandavad kergemini teisi käitumisvorme ja -viise kui täiskasvanud. Lapsed ja noored on vanglates ning muudes kinnipidamiskohtades kergesti rünnatavad väärkohtlemisele ja kuritarvitamisele, neil on ennast raskem kaitsta. (Stern, V. 1998: 56-57).

Peamiseks ohuks noortele ja alaealistele kinnipeetavatele täiskasvanud kinnipeetavatega kokkupaigutamisel on viimaste mõjutusmeetodid noortele ja alaealistele kinnipeetavatele. Autorid, kes jälgisid Venemaa laagervanglaid, täheldasid järgmisi alaealiste efektiivseid mõjutusmooduseid vanemate isikute poolt: *Veenmine*, see on ratsionaalne vastastikune mõjutamine, mille kohaselt saavutatakse partneri positsiooni mõistmine suhtlemise kaudu ja luuakse tema arusaamade kohane nõusolek. *Nakatamine* sõltub indiviidi vastuvõtlikkusest, mille puhul kasutatakse suunatud emotsionaalset kaasamist ja entusiasmi. *Sisendamine* on kasutusel gruppide ja inimeste ühendamiseks ilma argumenteerimata ja tõestamata, kus kasutatakse tõmmet autoriteedi või liidri poole. *Matkimine* on kinnipeetavate gruppides rohkem kasutusel uute ja noorte vangide mõjutamiseks, matkimise käigus hakkab kinnipeetav käituma sarnaselt oma ideaalile. *Pressing* e sundimine mõjutusvahendina sisaldab kinnipeetavate omavaheliste konfliktidega ähvardamist, allutamist väljapressimistele või orjastamisele või muu vägivaldaga mõjutatava vastupanuvõime tuks muutmist (Пирожков, В., Щерба, С. 1983: 9-10).

1.1.3. Kinnipeetavate ja vahistatute eraldi hoidmine

Lähtudes Vangistusseaduse §12 lõige 1 punkt 3, tuleb kinnipeetavaid ja vahistatuid hoida üksteisest eraldi. Vastavalt täitmisplaani §3 järgi, lähtutakse vahistatute paigutamisel nende territoriaalprintsibiist st. vaadatakse, kus asub kohus, mis antud kriminaalasja uurimise ajaks andis käsu isik vahi alla võtta. Kõik tegevused ja protseduurid, mis viiakse läbi vahistatuga on kirjas Vangistusseaduse §5 -s.

Vahistatut tuleb hoida ööpäevaringselt lukustatud kambris. Eraldi hoitakse vahistatuid, keda süüdistatakse ühes ja samas kriminaalasjas, samuti teisi vahistatuid uurija, prokuröri või kohtu korraldusel. Kambritesse paigutamisel täidetakse eraldihoidmise printsiipe (VangS § 12).

Reeglid klassifitseerivad kinnipeetavad erineva õigusliku staatuse järgi (aresti all olevad ja kohut ootavad vahistatud, kohtu poolt süüdimõistetud kinnipeetavad). Vahistatute eraldamine on kinnitatud Rahvusvahelise Tsiviil- ja Poliitiliste õiguste kokkuleppe 10 peatükis ja rõhutab süüdimõistmata inimese õiguseid süütuse presumptsiooni ning garanteeritud seaduse kaitset, mis on kirjas peatükis 11.1 Universaalses Inimõiguste deklaratsioonis ning peatükkides 9, 14 ja 15 Rahvusvahelises Tsiviil- ja Poliitiliste õiguste kokkuleppes (Ministry of Justice of the Netherlands, 1995: 127- 128).

Kõikides reeglites on kirjas erinevused nende vahel, kes on kohtuotsusega süüdi mõistetud karistust kandma vanglas ning kes on veel eeluuritavad. Vahistatutele lähenetakse teisiti, sest kuni kohus pole neid süüdi tunnistanud, loetakse neid seaduse järgi kuritegu mittesooritanuteks e. süütuteks. Seepärast nõuavad nende õigused erilist kaitset.

Nende reeglite taga seisab eriline suhtumine vahistatutesse. Nad peavad olema eraldi süüdimõistetutest, sest pole õiglane sundida süütut inimest elama koos süüdimõistetud kurjategijatega. Neid pole veel süüdi mõistetud ja järelikult ei pea nad olema süüdimõistetutega koos. Õiguste ja hüvede loetelu, mida ei tohi süüdimõistmata inimeselt ära võtta, tegevused, mida nende suhtes rakendada ei tohi näitab, et neil on palju eeliseid kinnipeetavate ees: vabadus valida toitu, riideid, arsti, raamatuid. Süüdimõistmise korral need vabadused kaovad (Stern, V. 1998: 53-55).

Siit lähtub, et süüdimõistetud ja vahistatud tuleb kohustuslikus korras hoida eraldi, et vältida agressiooni, mida võib esile kutsuda näiteks vahistatule osutatavad hüved, mida kinnipeetav kasutada ei saa.

1.1.4. Endise ametialase tegevuse tõttu kättemaksu ohtu omavate isikute eraldi hoidmine

Endise ametialase tegevuse tõttu kättemaksu ohtu omavate isikute eraldi hoidmine viiakse läbi vastavalt Vangistusseadusele ja täitmisplaanile. Lähtudes Vangistusseadusest §12 lõige 1 punkt 4, tuleb endise ametialase tegevuse tõttu kättemaksu ohtu omavaid isikuid hoida eraldi teistest kinnipeetavatest. See ei tähenda seda, et nad peavad istuma eraldatud üksikkambrites, vaid seda, et neile tuleb luua eraldi osakond või sektsioon. Endise ametialase tegevuse tõttu kättemaksu ohtu omavad isikud võivad olla endised riigiteenistujad: politseinikud, sõjaväelased, kohtutöötajad, prokuratuuri töötajad, vanglaametnikud ja muud õiguskaitseorganite ametnikud.

Sellesse gruppi kuuluvad ka näiteks need isikud, kelle julgeolek oleks ohus seoses tunnistuste andmisega kurjategijate kohta. Selliste juhtumite korral näeb põhimõttelist eraldihoidmist ette „Tunnistajakaitse seadus”, mis reguleerib tunnistaja kaitseks kasutatavaid julgeolekumeetmeid. Autor soovib ära märkida, et selline tunnistajakaitse osakond eksisteerib ka Eesti vanglasüsteemis ja see asub Viru Vangla sektoris S-6. Ligipääsu sellele osakonnale omavad ainult üksikud inimesed vanglaadministratsioonist, ülejäänutele on see kinnine osakond ja kogu seal asuvaid kinni peetavaid isikuid puudutav informatsioon on kättesaamatu nende isikute endi julgeoleku huvides.

Tuleb silmas pidada, et eraldihoidmise printsiibi põhieesmärgiks on siiski tagada kinnipidamiskoha ja selle viibivate isikute ohutus ja julgeolek. Lisaks on vangistusseaduses sätestatud eraldihoidmise printsiibil ja selle suhtes lubatavatel eranditel seos karistuse täideviimise eesmärkidega. Sellest järelduvalt hoitakse endise ametialase tegevuse tõttu kättemaksu ohtu omavad isikud eraldi teistest kinnipeetavatest näiteks Tartu Vanglas. Selleks on Tartu Vanglas loodud spetsiaalne sektsioon endiste riigiametnike jaoks (S-7), mis on ka tööga hõivatud sektsioon, ning tagab seega endiste

riigiametnikele vanglatööga koormatuse. Neid kinnipeetavaid hoitakse eraldi nende endi julgeoleku tagamiseks, sest endiste riigiteenistujatena võivad nad tõenäoliselt langeda teiste kinnipeetavate poolt alanduse, vägivalda jms. ohvriks .

Negatiivne suhtumine endistesse riigiametnikesse on pärit veel nõukogude ajast, mis toona oli vangla subkultuuri üks kirjutamata seadusi. Vanglates ja kriminaalses subkultuuris käsitleti järgnevaid mitteformaalseid norme, üheks alustalaks neist oli „negatiivne suhtumine vanglatöötajatesse, jõustruktuuridesse”. Loetletud normide rikkumine kinnipeetavate poolt võis esile kutsuda tema suhtes sanktsioonide rakendamise teiste kinnipeetavate poolt (Põdra, A. 2008: 18-19).

Tänapäeval on vangla subkultuuri normid arenenud ja muutunud, kuid negatiivne suhtumine endistesse riigiteenistujates on endiselt jäänud. Näiteks kuidas suhtuks kinnipeetav karistust kandvasse kohtunikku, kes ta kunagi kuriteos süüdi mõistis ning karistuse määras? Seepärast nähaksegi vangistusõiguses ette selliste kinnipeetavate eraldamise üksteisest.

1.2. Muudel tunnustel vanglasisene erandkorras eraldi paigutamine

1.2.1. Suitsetajate ja mitteduitsetajate eraldi paigutamine

Suitsetavate ja mitteduitsetavate kinnipeetavate eraldamine Eesti vanglates on reguleeritud Eesti Vabariigi seadusandluses Tubakaseadusega §29 ja §30, Põhiseaduse §28 ja Vangla sisekorraeeskirjaga §8².

Põhiseaduse §28 sätestab igäühe õiguse tervise kaitsele, andes nii kindlapiirilise sisu PS §-s 10 sätestatud sotsiaalriigi põhimõttele. Põhiseaduse §28 sätestatud õigusega seonduvalt tuleb silmas pidada, et tervis on oluline väärtus, ilma milleta ei ole võimalik enamiku teiste põhiõiguste kasutamine. Vaid tervislik elu saab olla täisväärtuslik ja inimväärne elu (<http://tinyurl.com/cfvmb6> 27.03.2009).

Tulenevalt eeltoodust, võib järeldada, et riigil on kohustus osaleda aktiivselt õiguses tervise kaitsele tagamisel kõigis eluvaldkondades. Eelkõige saab riik oma sellist kohustust teostada adekvaatsete ning kaitset pakkuvate regulatsioonide väljatöötamise ja efektiivse järelevalvemehhanismi käitamise kaudu (<http://tinyurl.com/cfvmb6> 27.03.2009).

Kirjalikus küsimuses osundatud WHO tubaka tarbimise leviku vähendamise raamkonventsioon paneb riigile täiendavad kohustused tubakast tingitud ohtude vähendamiseks nii indiviidi kui ka rahvastiku tervisele. Eeltoodud põhimõtete täitmiseks on 04.05.2005 jõustunud Tubakaseadus. Tubakaseaduse esmane eesmärk on tagada inimese tervise kaitse. Eesmärgi täitmiseks reguleeritakse seaduse, muuhulgas ka keelde ja piiranguid tubakatoodete tarbimisele, samuti sätestatakse järelevalve seaduse täitmise üle ning vastutuse seaduse rikkumise eest. Suitsetamiseks keelatud ja lubatud kohad loetleb seaduse 5.peatüki 2.jagu (<http://tinyurl.com/cfvmb6> 27.03.2009).

Kuigi vanglas suitsetamist reguleerib Tubakaseadus, kehtivad mitmed suitsetamispiirangud vanglas kooskõlas justiitsministri määruse Vangla Sisekorraeskirjad, mis sätestab, et kinnipeetavad võivad suitsetada üksnes selleks ettenähtud ja vastavalt märgistatud kohas.

Mittesuitsetajate kaitse on tagatud kahel viisil. Esiteks on vanglates olemas süüdimõistetute jaoks, kellel on võimalik päeval ajal enda eluosakonnas ringi liikuda, spetsiaalsed suitsetamisruumid. Need on eraldiseisvad ruumid, kus on olemas vajalik ventilatsioon. Teine lahendus: kambris suitsetamine on kasutusel nende kinnipeetavate jaoks, kellel ei ole enda eluosakonnas ringiliikumise võimalust. Seda, millises kambris suitsetada tohib, otsustab sellisel juhul vanglaadministratsioon (<http://www.just.ee/39241> 27.03.09).

Kambrites suitsetamine on lubatud ainult vahistatutele, kes viibivad kambris ööpäevaringselt. Vahistatute puhul jälgitakse, et ühte kambrisse ei paigutataks suitsetajat ja mittesuitsetajat. Mis puudutab kinnipeetavaid, siis võivad ühes kambris koos olla nii suitsetaja kui ka mittesuitsetaja, sest kambrites endis on suitsetamine keelatud. Kinnipeetavatele on spetsiaalselt suitsetamiseks loodud suitsetamiskohad. Juhul kui ikkagi probleemid suitsetamise pärast tekivad, võib vanglaadministratsioon paigutada kinnipeetavad eraldi.

Kinnipeetava vastuvõtmisel selgitab vangla alati välja, kas tegu on suitsetajaga või mitte. Seega kambris, kus viibib mõni mittedsuitsetaja, suitsetada ei lubata. Sigaretiga vangla territooriumil ringiliikumine on samuti keelatud. Kui kinnipeetav soovib suitsetamisest vangistuse kandmise ajal loobuda, hoolitseb vangla tema vanglasisese nõustamise eest. Käesoleva aasta septembris koolitati Tervise Arengu Instituudi poolt välja suitsetamisest loobumise nõustajad, kes tegelevad vanglas kinnipeetavate teavitustöö ja nõustamisega (VSkE § 8² lg 1) (<http://www.just.ee/39241> 27.03.09).

1.2.2. Kõrge kuritegeliku retsidiivsusega isikute eraldi paigutamine

Siin kirjeldab autor kõrge retsidiivsusega isikute eraldihoidmist vanglas. Alguseks selgitab autor, mis on retsidiivsus, kes on retsivistid ja miks peab neid teistest kinnipeetavatest hoidma eraldi.

Viimasel ajal räägitakse palju korduvkuritegevusest ja sellega kaasnevatest kahjudest nii riigile kui üksikisikule. Vanglast vabanenud isikute retsidiivsuse tase on Eestis ligikaudu 75%. See tähendab, et kolmveerand nendest, kes on korra vanglas viibinud, panevad varem või hiljem toime uue kuriteo ning tõenäoliselt satuvad taas õigussüsteemi järelevalve alla. Uue kuriteo toimepanemise põhjused ja ajendid võivad olla isikuti väga erinevad. Sageli ei suuda karistust kandnud isikud ühiskonna reeglitega kohaneda ning esineb mitmesuguseid sotsiaalseid ja majanduslikke probleeme. Põhjused võivad olla seotud ka isiksuseomaduste, hoiakute, mõtteviisi või käitumise probleemidega. Kuriteo toime pannud isikute suutlikkus (taas)kohaneda ühiskonna reeglitega, toime tulla igapäevaelus ja naasta tööturule, sõltub sellest, kui hästi on osatud ja tahetud kindlaks teha iga inimese konkreetsed võimalused ja puudujäägid ning nendega ka tegeldud. Sellest tulenevalt on väga oluline hinnata isiku retsidiivsusrisiki ja seda põhjustavaid tegureid (Jakobi, K., Maurer, T. 2004: 28).

Retsidiivsust, mis tähendab tagasilangust, uue kuriteo sooritamist, on uuritud inimeste puhul, kes on vabanenud vanglast ja nende puhul, kes on saanud tingimisi karistuse. Retsidiivsuseks nimetatakse uute kuritegude sooritamist teatud perioodi jooksul (Erapart, K. 2006: 8)

Retsidiivsust põhjustavad tegurid jagatakse dünaamilisteks e muutuvateks ja staatilisteks e muutumatuteks. Muutuda võivad eluase, sõltuvus, haridus jne. Muutusi ei saa toimuda juba toimunud sündmustes (näiteks toimepandud kuriteod). Arenenud riikides ollakse seisukohal, et dünaamiliste tegurite mõjutamise kaudu on võimalik ennetada korduvkuritegude toimepanemist (Jakobi, K., Maurer, T. 2004: 28).

Vene vanglate uurijad on välja selgitanud, et võrdselt kinnipeetavate lubatud ühendustega nt. isetegevusrühmaga kinnipidamiskohtades tekivad tahtmatult ja stiihiliselt mitteformaalsed ühendused kinnipeetavate hulgas, kellel on ühised huvid, üksteise aitamise soov, varasemad tutvused minevikust. Need on eriti ohtlikud grupeeringud, nende liikmed on pidevalt ühenduses kurjategijatega, kes on vanglas või ka vabaduses, real juhtumitel on nad isegi osalised vabaduses korda saadetud kuritegudes, nende käsutuses on rahalised vahendid, mõnikord märkimisväärselt suured. Grupeeringute tuumikusse kuuluvad isikud, kes on meelestatud ühiskonnavastaselt, samuti nende vaated elule ning kes käituvad sellele vastavalt. Enamus neist on korduvalt süüdimõistetud retsidivistid (АНТОНЯН, Ю. 1989: 3-4).

Neid gruppe iseloomustab vaenulik ja konfliktne suhtumine positiivsemalt meelestatud kinnipeetavatesse, püüdes allutada oma mõjuvõimu alla kinnipeetavate põhimassi eesmärgiga parendada enda ja oma grupeeringu jaoks elamistingimusi vanglas kasutades kitsendusi teistele kinnipeetavatele, võõra töö tulemusi, organiseerides kanaleid keelatud esemete toimetamiseks vanglasse. Võib kinnitada, et eriti ohtlikud liidrid ja nende grupeeringud kujutavad endast tõsist kriminoloogilist probleemi, mille lahendamiseks kulub õiguskaitseorganitel suuri jõupingutusi ning nende töötajate kõrget professionaalsust, tähelepanu, et välja töötada ettepanekuid ja nõuandeid probleemi lahendamiseks. (АНТОНЯН, Ю. 1989: 4).

Kõrge retsidiivsusega kinnipeetavate gruppe hoitakse Eesti vanglates teistest kinnipeetavatest eraldi. Need kinnipeetavad asuvad üldjuhul Viru Vangla teises osakonnas. See on tugevdatud järelvalvega osakond ehk nn. Supermaks. Sellesse osakonda on koondatud kõrge retsidiivsusega kinnipeetavad kogu Eestist, kes omavad erinevate hinnangute kohaselt suurt mõjuvõimu nii vanglas. Selliseid kinnipeetavaid

peavad nende kaasvangid kui ka vabaduses viibivad kuritegelikud ringkonnad nn kuritegeliku maailma “autoriteetideks”.

Tugevdatud režiimiga osakonda paigutatakse kinnipeetavad riskide hindamise järgi vanglaadministratsiooni poolt, politseilt saadud operatiivinformatsiooni põhjal ja vangla julgeolekuteenistuse poolt. Tugevdatud järelvalvega osakonnas viibivad kinnipeetavad on autori arvates kõrge ohuriskiga. Tugevdatud järelvalvega osakonnas viibides on kõrge retsidiivsusega kinnipeetavate võimalus mõjutada teisi kinnipeetavaid minimaalne, samuti ka nende katsed organiseerida vanglale vastunäidustatud tegevusi.

1.2.3. Vanglasisese vägivalla tõenäoliste ohvrite eraldi paigutamine

Tänapäeval klassifitseerivad vanglad kinnipeetavaid vastavalt sellele, kas neist võivad vanglas saada tõenäoliselt ohvrid või agressorid, ja jaotavad kinnipeetavad selle järgi kohtlemisgruppidesse. Seesugusel jaotamisel vaadatakse järgmiseid faktoreid, nagu näiteks kinnipeetava kehaehitus, individuaalsus, seksuaalne orientatsioon, toimepandud kuriteo olemus. Mõned kuriteod nagu näiteks seksuaalkuritegu laste või vanurite vastu, kannavad endaga erilist häbimärki ja suurendavad tõenäosust, et sellise kuriteo toimepannud kinnipeetavast saab vägivalla sihtmärk vanglas.

Vanglatel on kohustus kaitsta kõiki kinnipeetavaid võrdselt, seepärast hoitaksegi mõningaid vanglasisese vägivalla ohvriks langenud kinnipeetavaid eraldi nende endi julgeoleku huvides. Tihti hoitakse selliseid kinnipeetavaid kambrites, mis on identsed kambritega, mida kasutatakse karistamisena rikkumiste eest. Neis võib olla vähem või üldsegi mitte võimalusi, mida pakub normaalne vanglarežiim. Efekt on ekvivalentne karistusega (Ministry of Justice of the Netherlands, 1995: 129).

Varasemad välismaal läbi viidud uurimused on teinud vahet pelgurite eri rühmadel. Näiteks Hans Toch (1992: 273) liigitab eraldi seksuaalselt ahistatud; reetureid, kättemaksu vältivaid ja kinnipeetavaid kellel on üleüldine hirmutunne. Ameerika Ühendriikides on üsna tavaline, et just hirm seksuaalse ahistamise ees sunnib kinnipeetavaid end teistest isoleerima. Seksuaalse ahistamise või vägivalla temaatikat

on vanglas väga raske uurida või hinnata, sest vangid sellest meelsasti ei räägi (Hensley, C. 2002).

Seksuaalkuritegude eest karistust kandvad kinnipeetavad moodustavad põhigrupi, kes on ohustatud ja ja langevad vägivalda ohvriks vanglas teiste kinnipeetavate poolt. Neile järgnevad sotsiaalselt tõrjutud kinnipeetavad: HIV positiivsed, intellektuaalselt vähearenenud ja kõrges vanuses kinnipeetavad (Ministry of Justice of the Netherlands, 1995: 130).

Eesti vanglasüsteemis vastavalt täitmiskava §5 lõige 4 alusel kannavad seksuaalkuriteo toime pannud kinnipeetavad, liikluskuriteo toime pannud kinnipeetavad ning eakad üle 55 aasta vanused kinnipeetavad karistust Murru Vanglas. Kahte esimest gruppi hoitakse seal nn. erikohtlemise osakonnas. Nimetatud osakond loodi 2007 aastal ja on tänaseks saanud reaalselt toimima. Erikohtlemise osakonnas (3. eluosakond) oli lõputöö valmimise ajal umbes 143 kinnipeetavat. Sinna on paigutatud üksnes roolijoodikud ja seksuaalkurjategijad. Mõlema grupiga toimuvad grupitööd kui ka individuaalsed tegevused.

Vastav seksioneerimine on autori arvates oluline, kuna see annab võimaluse kindlate gruppidega pidevalt tegeleda ja neid ei mõjuta negatiivselt ka teised kinnipeetavad. Kolmanda eluosakonna kinnipeetavatega tehtav töö on suunatud tulevikku, kui kinnipeetavad on vabanenud, et nad vabaduses viibides uusi kuritegusid toime ei pandaks. Mis puudutab teisi Eesti vanglaid, siis toimub sotsiaalselt tõrjutute ja ohuriskiga kinnipeetavate paigutamine vangla julgeolekuteenistuse poolt.

Vanglates eksisteerivad kinnipeetavad, kellele on teiste kinnipeetavate poolt seoses vangla hierarhiaga kinnitunud kindlaksmääratud rollid. Ameerika kuritegelikus subkultuuris on vangihierarhia tipus "Merkant" (merchant), kes hoolitseb kauba ja tarbeesemete jaotamise ning nende vahetuse eest. Vanglates on ka "kuningannad" (queens), kes avalikult tunnistavad end homoseksualistideks. Isikutel, kellest said homoseksualistid vanglatingimuses, on ka oma nimi eesti vanglaskärgis "kuked" (punks). "Karmid, platnoid" (toughs) on avalikult ja ägedalt vaenulikes suhetes vangla juhtkonnaga, nn. normaalse ühiskonnaga ja sageli ka teiste vangidega. "Vembuvennad" (characters) on klounid, nad löbustavad teisi oma riietuse, keelekasutuse, anekdootidega

või eripärase käitumisega. "Rotid", eesti vanglaslängis "kitsed" (rats) on pealekaebajad. "Sisalikud" on argpüksid, kes sageli elutsevad vabatahtlikult vangla eriosakonnas (Laine, M. 1997: 120).

Kõik sellise staatusega kinnipeetavad võivad langeda vägivalla ja alanduse ohvriks. Et vältida füüsilisi arveteklaarimisi, paigutab vangla administratsioon nad eraldi kambritesse, kuid mitte eraldi sektsioonidesse, kui seda ei nõua sotsiaalselt tõrjutute julgeolek.

Ameerikas läbiviidud uurimuses on leitud, et vanglas on mitmeid võimalusi vangidel kaasvange ära kasutada ja lollitada. Kinnipeetavaid sunnitakse või neilt petetakse välja olmetarbeid või vanglakauplusest ostetud kaupu. Vangid mõnikord varastavad teineteise tagant, müüvad üksteisele sigarette, alkoholi või narkoaineid suure hinnakõrgendusega. Vangid müüvad mõnikord teineteisele olematuid asju. Kinnipeetav võib sattuda võlgadesse või „maha mängida oma varanduse“ mistahes teene või saadud abi eest (Bowker, L. 1980: 74-81).

Kuna vanglaametnikelt abi või kaitse saamine on vangide ühiskonnas taunitav, peab vang ametnikelt abi paludes olema valmis selleks, et ta minetab teiste ees oma maine ja edaspidi teda vangikoosluses ei aktsepteerita (Toch, H. 1992: 217). Siis muutub kinnipeetav teiste kinnipeetavate jaoks automaatselt sotsiaalselt tõrjutuks.

Soomes läbiviidud uuringus leitakse, et kuritegelikud jõugud on tänapäeval esitanud väljakutse Soome „*isetoimetuleku eetikale*“, mida ei peeta vanglas heaks tavaks. Rühmaintervjuudes vangide grupeeringute liikmeid avalikult ei kritiseeritud, aga individuaalsetel vestlustel rääkisid kinnipeetavad põlastusega organiseeritud kuritegevusest ja vanglasisesest narkokaubandusest. Mitmed vangid pidasid probleemiks, et „*vangid ei saa enam rahulikult oma aega istuda*“. Neid häiris, et „*jõugud üritavad võtta vanglas võimu*“. Individuaalsetel vestlustel esile tulnud vangide arvamused kinnitasid, et kinnipeetavad Soomes ei ole väga üksmeelsed, kuna teisi vange, nende käitumist ja eesmärke sageli kritiseeritakse.

Survet vangide sarnaseks käitumiseks on võimalik näiteks tajuda erilises vangla sotsiaalses normis, kus vangikoosluses peaks kohtlema omal soovil isolatsiooni palunud vangid negatiivselt – teised kinnipeetavad ei tohi teda aidata ega toetada, kuigi sageli

ollakse tema ohuallikaga eriarvamusel. Nii jäävad pelgurid ilma tavaliselt vangikoosluse toest. Ainsa erandi moodustavad siin mustlasvangid, kelle ühiskondliku kooselu käsitlused erinevad suuresti Soome vangide omast. Mustlasvang võib näiteks ilma põhjuseta pürgida ka ise pelgurite osakonda, et toetada sinna paigutatud sõpra või oma sugulast (Ruckenstein, M., Teppo, A. 2005: 2).

Siit järeldub, et Soome vanglates eksisteerib teiste kinnipeetavate poolt veel üks sotsiaalselt tõrjutute grupp - need on välismaalased. Välismaalastest kinnipeetavate kohtlemist reguleerib Euroopa Vangistusseadus, täpsemalt § 37 ja § 38. Välismaalased on üks raskemaid kategooriaid ning nende hoidmisel ja paigutamisel vanglas tuleks olla eriti ettevaatlik. Seda kategooriat ei tohi tähelepanuta jätta, kuigi nende arvukus ja mõjutusprotsent on väga väike.

Välismaalastest kinnipeetavad moodustavad eriti haavatava grupi vanglas, kuna neil on raskendatud sidemete hoidmine sugulastega erinevalt teistest kinnipeetavatest. Suurt ohtu kujutab endast ka selle maa keeleoskuse puudumine, kus nad karistust kannavad. Halva kohtlemise korral teiste kinnipeetavate poolt ei saa nad keeleoskuse puudumise korral esitada kaebusi (Ministry of Justice of the Netherlands, 1995: 41- 42).

Välismaalastest kinnipeetavatega tekib üldjuhul palju raskusi. Vältimatu on kommunikatsiooni kättesaamatus nende keelebarjääri tõttu. Paljudele välismaalastele on psühholoogiliselt väga ränk viibida võõra maa kinnipidamisasutuses. Suur on risk konfliktide tekkimiseks rahvuslikul pinnal erinevate rahvuste või etniliste gruppide vahel (Secretariat of the CPT Human Rights Building Council of Europe, 2004: 45).

Ameerika kriminoloog Albert Cohen on tõdenud, et vanglad ei ole kunagi vägivallatud. Vägivaldse käitumise võimaluste piiramine vanglas ei välista vangide vahelisi ähvardusi ega survet üksteisele. Vangla vägivalla vähendamiseks oleks vaja oluliselt radikaalsemaid sotsiaalsete suhete ja üldise vanglaatmosfääri muutusi (Cohen, A. 1976: 18-19). Autori arvates aitab suuresti vägivalla vähendamisele vanglates kaasa korrektne, täpne, põhjalik seksioneerimine.

1.3. Muude kohtlemisgruppide vanglasisene eraldi paigutamine

1.3.1. Sõltuvusrehabilitatsiooni osakonda paigutamine

Sõltuvusravi korraldamise eelduseks on nn. narkovabade osakondade loomine, kus lisaks soodsale käitumist reguleerivale keskkonnale on korraldatud kokkuleppel kinnipeetavaga regulaarne või pisteline laboratoorne testimine uimastite kasutamise suhtes (www.drugeducation.com/PDF/Narkomaaniaravijuhis.pdf 27.03.09).

Enamik kinnipeetavaid, kes on narkomaanid püüavad seda sageli varjata, et mitte ilma jääda privileegidest (näit. vangipuhkus), vältida karistusi (isolatsioon, tugevdatud kontroll, harvemad kokkusaamised jne.), et vältida tugevdatud kontrolli (nii kinnipeetava kui ka tema küllastajate põhjalikud läbiotsimised), kaameratega jälgimist, teiste kinnipeetavate poolt diskrimineerimist, kes ei kasuta narkootikume (hirmust nakatuda). See raskendab oluliselt vanglavõimude tööd riski alandamisel narkomaanide tervisele. Sellise grupiga kontakti saamine võib osutuda probleemiks (Траутманн, Ф., Штёвер, X. 2001: 139).

Sõltuvusrehabilitatsiooni osakond kinnises vanglas on mõeldud kinnipeetavatele, kes on motiveeritud loobuma uimastite kasutamisest ning läbima vangistuse ilma uimastiteta. See on isoleeritud vangistusüksus, kus viibivate kinnipeetavatega viiakse läbi erinevaid kompleksseid teraapilisi programme, mis enamasti põhinevad käitumisteoorial, rühmateraapial ning individuaalsel tööel. Osakonda üleviimine toimub kinnipeetava vabatahtliku sooviavalduse ja sellele tugineva kahepoolse (kinnipeetav – vangla administratsioon) lepingu alusel, millega kinnipeetav kohustub hoiduma uimastite tarvitamisest ja nõustub vabatahtlikult andma kontrollimiseks uriiniproove esimesel nõudmisel (Justiitsministeerium 2008: 13).

Sõltuvusprobleemidele spetsialiseerunud tulemusüksus on Tartu Vanglas: kinnipeetavate paigutamine toimub justiitsministri 25. märtsi 2008. a määrus nr 9 „Täitmisplaan” alusel, mille §5 lõige 1 punkt 1 sätestab, et Tartu Vanglasse paigutatakse muuhulgas kinnipeetavad, kellel on narkootiliste ainete tarvitamisest tingitud sõltuvushäired. Sellega seonduvalt asub Tartu Vanglas üleriigiline tulemusüksus, mis on

spetsialiseerunud tööks sõltuvusprobleemidega kinnipeetavatega ning kus kinnipeetavatele tagatakse igakülgne ravi ja rehabilitatsioon.

Kirjeldatud Tartu Vangla tulemusüksuses on 174 vangikohta, mis on jaotatud nelja sektsiooni. Üksuse kolmas sektsioon on sõltuvusrehabilitatsiooni sektsioon, kus on 44 kohta ning sinna valitakse taotluse alusel motiveeritud kinnipeetavad, kes soovivad sõltuvusprobleemist vabaneda ning on nõus loobuma ka uimastite (va tubakas) tarvitamisest ja järgima sektsiooni reegleid ning kirjutades alla vastavasisulisele kokkuleppele. Reeglid on paika pandud sõltuvusrehabilitatsiooni sektsiooni põhimõtetes ning juhitud üldtoodud suunistest. Kinnipeetavaid sõltlasi, kes pole motiveeritud ning pole nõus aktiivselt töös osalema või kujutavad ohtu teistele kinnipeetavatele, kolmandasse sektsiooni paigutada ei saa. Teistesse tulemusüksuse sektsioonidesse paigutatakse sõltlased ja tarvitajad, kes ei tunnista oma sõltuvusprobleemi või ei oma motivatsiooni sellest vabaneda. Samas toimub pidev töö nende motiveerimiseks sõltuvusprobleemist vabanemiseks (Justiitsministeerium 2008: 14).

Sõltuvusrehabilitatsiooni osakond Viru Vanglas: Viru Vanglas asub 20-kohaline sõltuvusrehabilitatsiooni osakond täiskasvanutele ja 20-kohaline alaealistele. Osakondade eesmärgiks on motiveeritud end muuta soovivate ja uimastavate ainete (alkohol, tubakas, narkootikumid, ravimid jms) tarvitamisest loobunud kinnipeetavate resotsialiseerimisele ühiskonda ning suunamisele tervislikele eluviisidele. Osakonna koosseisu arvatud kinnipeetavad kirjutavad alla kokkuleppele, et nad on vabatahtlikult nõus järgima osakonnas kehtivaid nõudmisi ning õigustatud saama ka sellest tulenevaid soodustusi. Sõltuvusrehabilitatsiooni osakonnal on kodukord, mis määratleb osakonda paigutamise tingimused, sealse töökorra, kinnipeetava kohustused ja õigused ning lähtub üldtoodud sõltuvusrehabilitatsiooni osakonna tööpõhimõtetest (Justiitsministeerium 2008: 14).

Sõltuvusrehabilitatsiooni osakond on loodud ka Harku Vanglas: 8-kohaline sõltuvusrehabilitatsiooni osakond on täiskasvanud naistele. Osakonna põhieesmärk on hõivata uimastisõltlasi intensiivse rehabilitatsiooniprogrammiga toetamaks kinnipeetavaid sõltuvusest vabanemisel. Osakonda võetakse vastu taotluse alusel ning kinnipeetav sõlmib vanglaga lepingu. Sõltuvusrehabilitatsiooni osakonna päevakava,

töökord ja üldkohustused on kirjas Harku Vangla kodukorras (Justiitsministeerium 2008: 14- 15).

Lähtudes ülaltoodust, on näha, et narko-, nikotiini- ja alkoholisõltlastele on Eestis loodud spetsiaalsed osakonnad oma reeglite ja oma päevakavaga, mis on ka üheks eraldihoidmise põhjuseks teistest kinnipeetavatest.

1.3.2. Eraldi paigutamine raske distsipliinirikumise korral

Selliste kinnipeetavate eraldamine ning vanglasisene ümberpaigutamine on reguleeritud Vangistusseaduse §63 lõige 4 alusel. Lähtudes sellest võib raske distsipliinirikumise toime pannud kinnipeetava eraldada teistest kinnipeetavatest ja paigutada ta eraldi kambrisse juurdluse lõpuni. See ei pea olema nimelt kartserikamber, vaid ükskõik milline kamber, mis võib asuda sektsioonis, kuid rikkuja peab olema teistest kinnipeetavatest eraldatud. Kinnipeetavatele, kes panevad toime raskeid distsipliinirikumisi või kes süstemaatiliselt rikuvad korda, rakendatakse Vangistusseadust §69 sätteid ning eraldatakse nad teistest kinnipeetavatest lukustatud kambritesse. Lukustatud kambri režiimi võib kasutada ka sellise kinnipeetava puhul, keda ähvardab oht teiste kinnipeetavate poolt sektsioonis või kui kinnipeetav tunneb ennast ise ohustatuna.

Sellisesse distsiplinaarselt allumatute gruppi kuuluvad pidevad režiimirikkujad. Neid iseloomustab üleüldine negatiivne suhtumine, allumatus vanglaametnikele, püüd luua enda jaoks seadusega vastuolus olevaid elamis- ja olmetingimusi (Анто́нян, Ю. 1989: 3).

Korrarikumised vanglas võivad ka mängida tähtsat osa vangi staatuse tõstmisel vangikogukonnas. Selliste korrarikumistega võib saavutada teiste vangide lugupidamise (Laine, M. 1997: 122).

Autori arvates peaks selliseid kinnipeetavaid kindlasti hoidma teistest eraldi, et nad ei avaldaks halba mõju teistele kinnipeetavatele. On ka teine kinnipeetavate grupp, kes ei ole toime pannud pidevalt raskeid distsipliinirikumisi, on lihtsalt ühekordsed rikkujad.

Nende puhul kohaldatakse karistusmeetmena vastavalt Vangistusseadus §63 lõige 1 punkt 4 kinnipeetava kartserisse paigutamist. See sõltub kinnipeetava poolt toime pandud rikkumise raskusastmest. Kartserisse paigutamisel eraldatakse ta teistest kinnipeetavatest.

Kartser karistusena tähendab üksikvangistust või vanglasisesse suhtlemise olulist piiramist, liikumise, vanglavälise suhtlemise, töötamise ja hariduse omandamise piiramist ning selleläbi sotsiaalse etteheite tegemist. Eluruumina peab kartser võrdselt teiste kambrite ja tubadega vastama eluruumile esitatavatele tingimustele (<http://tinyurl.com/ctebcj> 27.04.2009).

1.3.3. Vastuvõtuosakonda paigutamine

Kinnipeetava vastuvõtt vanglasse, edasised meetmed ja protseduurid, mis järgnevad on reguleeritud Vangistusseaduse 2. peatüki teises jaos. VangS §14 lõige 3 kohaselt paigutatakse kinnipeetav vanglasse vastuvõtmisel vastuvõtuosakonda. Vastuvõtuosakonnas tehakse kindlaks kinnipeetava eluloolised andmed, määratletakse tema sotsiaalsühholoogiline prognoos ja selgitatakse välja muud andmed, mis on vajalikud kinnipeetava individuaalse täitmiskava koostamiseks vastavalt käesoleva seaduse §-le 16 (VangS §14 lg 3).

Seega on vastuvõtuosakonda paigutamise eesmärgiks kinnipeetavale individuaalse täitmiskava koostamiseks vajalike andmete kogumine (<http://tinyurl.com/d2x2gw> 27.04.2009).

Praktikas on vanglad siiski paigutanud iga esimest korda vanglasse saabunud kinnipeetava eraldi. Põhjus on selles, et isegi kui kinnipeetavale ei koostata individuaalset täitmiskava, tuleks välja selgitada kinnipeetava andmed ja võimalused tema vanglasiseseks paigutamiseks. Muudatuste, milleks on uued kinnipidamistingimused, kohaselt paigutatakse vastuvõtuosakonda iga kinnipeetav. Seal selgitatakse välja, kas tal on võimalust õppida või töötada ning millisesse osakonda teda on võimalik paigutada, et kinnipeetava vanglasisene julgeolek oleks tagatud. Ei tohiks unustada ka seda, et vastuvõtuosakonnas ei toimu ainult uute kinnipeetavate vastuvõtt,

vaid siit käivad läbi kõik need kinnipeetavad, keda saadetakse teistesse vanglatesse ja ka need kinnipeetavaid, keda viiakse saatemeeskonna poolt kohtusse.

Vene uurijad on rõhutanud, et vangla juhtkond peaks alati eriti tähelepanelikult suhtuma vanglas uustulnukatesse. Esimeste tundide ja päevade muljed määravad kauaks, kui mitte alati, kinnipeetava suhtumise vanglasse, mis mõjutab tema käitumist ning ümberkasvatamisprotsessi tervikuna. (Пирожков, В., Щерба, С. 1983: 14). Nende kinnipeetavate eraldamisele tuleb pöörata suurt tähelepanu juba varases adaptatsiooniperioodis.

2. KINNIPEETAVATE SEKTSIONEERIMINE VÄLISRIIKIDE VANGLATE NÄITEL

Selles peatükis toob autor välja üksikud erinevused sektsioneerimisel Euroopa vanglates võrreldes Eesti vanglatega. Kinnipeetavate eraldi hoidmine Euroopa vanglates on peaaegu analoogne sellega, kuidas toimub see Eesti vanglates vastavalt Vangistusseaduse §12-le, peamised erinevused eksisteerivad vaid kinnipeetavate eraldamisel kohtlemisgruppidesse.

2.1. Kinnipeetavate sektsioneerimine Poola vanglates

Autor kirjeldab selles osas kinnipeetavate paigutamist ja eraldamist tugevdatud järelvalvega osakonda e supermaks Poola vanglates, Gdanski - ja Sztumi vangla näitel.

Vastavalt Poola vangistusseadusele on range järelvalvega üksuse (edaspidi RJÜ) töö väga sarnane Eesti Vangistusseaduses toodud lukustatud kambri mõistele. RJÜ-sse paigutatakse kinnipeetavad ajaliselt kolmeks kuuks ning iga kolme kuu järel toimub vanglakomisjoni istung, kus arutatakse konkreetse kinnipeetava puhul edaspidise RJÜ-s viibimise otstarbekust ning vajadust.

Eestis kohaldatakse Vangistusseaduse §69 alusel täiendavaid julgeolekuabinõusid kinnipeetavale, kes süstemaatiliselt rikuvad Vangistusseaduse või Vangla sisekorraeskirja nõudeid, kahjustavad oma tervist või on suitsiidi- või põgenemiskalduvustega, samuti kinnipeetavale, kes on ohtlikud teistele isikutele või vangla julgeolekule. Täiendavaid julgeolekuabinõusid võib Eestis kohaldada ka raske õiguserikkumise ärahoidmiseks.

Poolas saab paigutada lisaks nende faktoritele RJÜsse kinnipeetavat, kes sooritas näiteks kuriteo Poola riigi vastu; sooritas sõjakuriteo; kes on seotud terrorismiga või sooritanud vangistuse kandmise ajal kuriteo selle kinnipeetava vastu, kes andis olulisi

tunnistusi teiste kinnipeetavate kohta (Puškarjov, N. 2008. Lühikirjeldus külastusest Poola vanglasse).

Sztumi vangla range järelevalvega üksus.

Kõige rohkem on selles vanglas tähelepanu pööratud ametnike ja kinnipeetavate julgeoleku tagamiseks. RJÜ koosneb 20 ühekohalisest kambrist ning 2 kahekohalisest kambrist, mis asuvad vangla esimesel korrusel. Külastamise hetkel oli RJÜ-s kokku 24 kinnipeetavat. Kambrid on selles üksuses ööpäevaringselt lukustatud. RJÜ kinnipeetavad ei liigu vabalt väljaspool üksust. Jalutusboksid asuvad selles üksuses eraldi ning kinnipeetavad omavahel kokku ei puutu.

Kui kinnipeetav vajab meditsiinilist- või psühholoogilist abi, sotsiaaltöötaja teenust, siis seda osutatakse RJÜ sees selleks ettenähtud ruumides. Kinnipeetavad kannavad vangla poolt antud vormi mis on värvi poolest erinev tavalise kinnipeetava vormist.

Arhitektuuriliselt on tagatud üksuse eraldatus teistest vangla üksustest. Korrusele on ainult üks sissepääs ning üksusesse sisenemise vaba õigus on vangla direktoril, direktori asetäitjal, julgeoleku osakonna juhatajal, vangistusosakonna juhatajal ja peaspetsialist korrapidajal. Kõik ülejäänud liikumised toimuvad ainult läbi korrapidaja ja tema saatmisel. Kinnipeetavate pidev järelevalve on tagatud igas kambris jälgimiskaameratega. Kahekümne nelja kinnipeetava valvet teostavad päevasel ajal 07.00 kuni 19.00 neli valvurit, kes on teenistusvahetuses ning lisaks veel kaks valvurit, kes on teenistuses 08.00 kuni 17.00. Töö on jaotatud nii, et kaks valvurit jälgivad läbi monitoride kinnipeetavaid ning neli valvurit teostavad kinnipeetavate saatmist. RJÜ kambri ust tohib avada ainult kahekesi.

Õisel ajal teostavad valvet kolm valvurit, üks jälgib monitore ning kaks valvurit asuvad kambrite juures. Teenistuses olles RJÜ s, kannavad valvurid erivahenditega vööd ning ka soomusvesti. Kambrist kinnipeetava väljavõtmisele ning tagasi kambrisse paigutamisele eelneb alati läbiotsimine (Puškarjov, N. 2008. Lühikirjeldus külastusest Poola vanglasse).

Gdanski Vangla range järelevalvega üksuses on peatähelepanu samuti suunatud ametnike ja kinnipeetavate julgeoleku tagamisele. RJÜ koosneb 26 ühekohalisest kambrist ning kuuest kahekohalisest kambrist, mis asuvad eraldi 3- korruselises majas. Külastamise hetkel oli RJÜ-s 38 kinnipeetavat. Sektsiooni kambrid on ööpäevaringselt

lukustatud ja RJÜ kinnipeetavad ei liigu vabalt väljaspool üksust. Selle üksuse jalutusboksid asuvad sama hoone katusel. Meditsiinilist-, psühholoogilist abi, sotsiaaltöötaja teenust osutatakse RJÜ sees selleks ettenähtud ruumides. Kinnipeetavad kannavad vangla poolt antud vormi, mis on värvi poolest erinev tavalise kinnipeetava vormist. Majasse on ainult üks sissepääs, ning sisenemise õigust omab sama isikute ring, kes ka Sztumi vanglas. Kinnipeetavate pidev järelevalve on tagatud igas kambris jälgimiskaamerate olemasoluga. 38 kinnipeetava valvet teostavad päevasel ajal 07.00 kuni 19.00 kuus valvurit, kes on teenistusvahetuses ning lisaks veel kaks valvurit kes on teenistuses 08.00 kuni 17.00.

Kinnipeetavate järelevalve on jaotatud selles vanglaüksuses nii, et kaks valvurit jälgivad monitoridelt kinnipeetavaid ning kuus valvurit teostavad kinnipeetavate saatmist ning valvet korruste peal. RJÜ kambri ust tohib avada ainult kahekesi.

Öösel teostavad valvet 4 valvurit. Üks valvur jälgib monitore ning kolm valvurit on kambrite juures. Teenistuses olles RJÜ's kannavad valvurid võõd erivahenditega ning soomusvesti. Kinnipeetava väljavõtmisel kambrit ning tagasi kambrisse paigutamisele eelneb siingi läbiotsimine. Gdanski vangla RJÜ kinnipeetavad saavad kasutada kord nädalas graafiku järgi sporditegemiseks üldkasutatavat ruumi. Üldine tendents Poola vanglates on see, et kinnipeetavatel võimaldatakse tegeleda spordiga, osaleda sportmängudes (jalgpall, võrkpall) ning võimaldatakse lõuatõmbamiseks kangi. Jõusaali kasutamist kinnipeetavatele Poolas ei võimaldata (Puškarjov, N. 2008. Lühikirjeldus külastusest Poola vanglasse).

2.2. Kinnipeetavate seksioneerimine Taani vanglates

Põhireegliks ja lähtepunktiks isikute paigutamisel vanglatesse, kes on karistatud vanglakaristusega, on see, et isikud, kes on saanud vabaduskaotusliku karistuse, paigutatakse võimalusel avavanglasse. Kui ilmnevad mingid erilised tingimused, miks see isik ei saa viibida avavanglas, paigutatakse ta kinnisesse vanglasse. Erilised tingimused on järgmised (Danish Prison and Probation Service 1998: 16 -17):

- Isik on varem püüdnud põgeneda.
- Isik on kasutanud ära avavangla võimalusi ja toonud sisse narkootikume.

- Isik ei saa läbi kaasvangidega.
- Isik on sooritanud nii ohtliku kuriteo, mille eest tuleb ta paigutada kinnisesse vanglasse.

Otsuse, millisesse vanglasse keegi paigutatakse, teeb Kriminaalhoolekande Direktoaraat, samuti ka selle otsuse, millise turvalisuse astmega kinnisesse vanglasse keegi paigutatakse. Mida pikem on isikule määratud vangistus, seda suurem on antud isiku ohtlikkus ja seega ka võimalus sattuda kinnisesse vanglasse.

Üldreeglina paigutatakse Taanis need isikud, kellele on määratud karistus üle viie aasta, kinnisesse vanglasse, ja need isikud, kellel on määratud karistus alla viie aasta paigutatakse avavanglasse. Kuna Taanis mõistetakse vanglakaristused ei ole pikaajalised, siis suurem osa karistatutest alustavad karistuse kandmist avavanglas. Kui kinnipeetav on rikkunud avavanglas distsipliini, võib ta üle viia avavanglast kinnisesse vanglasse ja kui kinnises vanglas on kinnipeetav käitunud eeskujulikult, võib ta üle viia avavanglasse.

Erandi üleviimises moodustavad väga pika karistusajaga kinnipeetavad. Need on kinnipeetavad, kelle karistusaeg on üle kaheksa aasta. Sellisel juhul võtab kinnipeetava ühest vanglast teise üleviimise otsuse vastu direktoraat vangla ettepanekul. Selline kord on kinnitatud selleks, et pikaajaliste vanglakaristustega kinnipeetavatele kehtiksid ühtsed juhtnõõrid ja reeglid. Kogu pikaajalise vanglakaristusega kinnipeetavate vangistuse kulg kooskõlastatakse direktoraadiga. Kord aastas tulevad direktoraadi esindajad vanglasse, kus viibivad pikaajalise karistusajaga kinnipeetavad ja vestlevad esmalt kinnipeetavaga ning seejärel ka vangla juhtkonnaga (Danish Prison and Probation Service 1998: 16 -17).

Üks eraldihoidmise peaarinevusi Taani ja Eesti vanglate vahel on see, et Taani vanglas (näiteks Ringe riigivangla) hoitakse mehi ja naisi ühes osakonnas koos erinevalt Eesti vanglatest, kus mehed ja naised on eraldatud.

Ringe riigivangla on kinnine vangla ja ainuke Taanis, kus on naised ja mehed vanglas koos. Vanglas on ka tekkinud perekonnad ja lapsed kuni kahe aastaseks saamiseni. Need kinnipeetavad, kes asuvad Ringe vanglas, on siin sellepärast, et nende karistusaeg on üle viie aasta, või on nad põgenenud avavanglast, või mõnel muul moel oma tegudega soodustanud sellesse vanglasse paigutamist.

Tavaliselt öeldakse Ringe vanglasse paigutamisel ära nendest vangidest, kellel on karistust kanda jäänud kuu. Kõige pikema karistusajaga kinnipeetaval on 14 aastane karistusaeg. Siiski keskmine karistuse kandmise aeg Ringe vanglas on umbes kuus kuud. Kõige levinum kuriteoliik naisvangistatutel on narkokuriteod ja meesvangistatutel vägivallakuriteod.

Vangla koosneb kuuest osakonnast Üks on nn. „kaitstud osakond“, mis on määratud vangidele, kes ei saa teiste vangidega koos olla. See tähendab, et neil on kas narkootikumide tarbimisega seotud võlad või on nad lihtsalt sotsiaalselt tõrjutud. Veel on Ringe riigivanglas perekonnaosakond, kuhu paigutatakse abikaasad või siis emad lastega. Ringe vanglas on kolm tavalist osakonda ja üks nn. lepinguosakond, kus kinnipeetav kinnitab lepinguga mitte tarvitada narkootikume. Vanglasse ehitatakse veel uut lepinguosakonda noortele. Osakondades elavad mehed ja naised koos, eraldi oma kambrites (Danish Prison and Probation Service 1998: 68 -69).

2.3. Kinnipeetavate seksioneerimine Soome vanglates

Soome vanglasüsteemis saavad kinnipeetavad kanda karistust kaht tüüpi vanglas, kas siis kinnises- või avavanglas. Kinnipeetavad paigutatakse vanglasse lähtudes nende elukohast st. vang paigutatakse võimalusel elukohale lähimasse vanglasse. Sama territoriaalne printsiip kehtib ka põhimõtteliselt Eesti vanglates.

Mehed ja naised hoitakse Soomes eraldi. Häämenlinna vanglas on eraldi osakond emadele, kes saavad koos olla oma lastega, seda muidugi juhul, kui ei kahjustata lapse huvisid. Kinnises vanglas saavad lapsed koos emaga olla kuni teise eluaastani, avavanglas kuni kolmanda eluaastani (<http://www.vankeinhoito.fi/15967.htm> 27.03.2009).

Osakondade või seksioonide suurust ei ole Soomes üheselt märgitud seadustesse või määrustesse. Selline seksioneerimise põhimõte tugineb vaid sellele, et uued vanglad ehitatakse nii. Ehk siis seksioneerimine iseenesest hoolitseb vangide arvu vähesusest ühes sektoris. Näiteks Helsingi vanglas on tehtud ulatuslikke remonditöid, et vähendada seksioonides vangide arvu ja on loodud juurde lisaseksioone.

Vangide isoleerimisest Soome Vabariigis (Põdra, A. 2009. Lühikirjeldus külastusest Turu vanglasse):

- vangi võib isoleerida eeluurimise ajal (kohtuprotsessi turvamine)
- vangi võib isoleerida tema enda palve alusel (vangi oma turvalisuse küsimus)
- vangi võib isoleerida vanglas toimunud kuriteo avastamiseks
- vangi võib isoleerida distsipliini tagamiseks (režiimirikkumise korral)
- vangi võib isoleerida, kui ta on ohtlik
- vangi võib isoleerida tema tervisliku seisundi tõttu (näiteks ohtlik nakkushaigus või enesehävituslik käitumine)

Turu vanglas on kõik sektsioonid ehitatud põhimõttel, et ühes sektsioonis oleks maksimaalselt 12 inimest ning kui selles sektsioonis on eraldi kohtlemisgrupid, siis kambrid on avatud erinevatel aegadel. Ühel korrusel (ühes valvesektoris, mida teenindavad neli valvurit) on kolm sektsiooni ja päevakava sisaldavad graafikud on koostatud nii, et ühel hetkel on avatud (st. vangid saavad oma sektsioonisiseste külmkappide ja üldkasutatava televiisori juurde) ainult üks sektsioon. Ehk siis, kui üks sektsioon on avatud, siis teise sektsiooni vangid viibivad näiteks õues, on hõivatud muu tegevusega või on sektsioon lihtsalt suletud (Põdra, A. 2009. Lühikirjeldus külastusest Turu vanglasse).

3. UURIMUS

3.1. Uuringu eesmärk ja uurimusküsimused

Käesoleva lõputöö eesmärgiks oli kirjeldada kinnipeetavate seksioneerimist ja eraldi hoidmist Viru Vangla näitel. Selle eesmärgi saavutamiseks analüüsis autor kinnipeetavate seksioneerimist, eraldihoidmist ja kohtlemisgruppidesse paigutamist Viru Vanglas.

Lõputöös esitaud uurimusküsimused olid esitatud mitte sel eesmärgil, et näidata kuidas toimib kinnipeetavate eraldi paigutamine või seksioneerimine, kas see toimib õieti või mitte, kas on seadusega ja normatiivaktidega kooskõlas, vaid selleks, et välja uurida millised puudused ja nõrgad küljed kinnipeetavate seksioneerimisel ja eraldihoidmisel eksisteerivad Viru Vanglas ja kas on maksimaalselt õigesti läbi mõeldud kinnipeetavate seksioneerimine vangla arhitektuurilisest küljest lähtudes. Autor soovis välja selgitada, kas kinnipeetavate seksioneerimine on olnud Viru Vanglas efektiivne või on võimalik seda veel efektiivsemaks muuta.

Tõstatatud peamisteks uurimusküsimusteks on:

1. Millised on kinnipeetavate seksioneerimise põhimõtted, tunnused ja omadused?
2. Kas Viru Vanglas on seksioneerimisel puuduseid ja kas seksioneerimine on selle arhitektuuriga maksimaalselt läbimõeldud?
3. Kuidas saaks seksioneerimist efektiivsemaks muuta?

3.1.1. Uurimustöö meetod, valim ja korraldus

Oma uurimustöö läbiviimiseks valis autor kvalitatiivse uurimismeetodi, milles:

1. Uurimus on loomult tervikut haarav teadmise hankimine ja andmed kogutakse loomulikus, tegelikus olukorras;
2. Teadmiste kogumise instrumendina eelistatakse inimest;
3. Kasutatakse induktiivset analüüsi;

4. Andmete kogumisel kasutatakse kvalitatiivseid meetodeid;
5. Uurimisobjektid valitakse eesmärgipäraselt, mitte juhusliku valimi alusel;
6. Uurimuse kava kujuneb uurimuse käigus;
7. Juhtumeid käsitletakse kui ainulaadseid ja vastavalt sellele tõlgendatakse ka andmeid (Hirsijärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P. 2005: 155).

Uurimus Viru Vangla näitel oli autori poolt läbi viidud ankeetküsitlusena. Ankeetküsitlus oli koostatud vaid vanglaametnike jaoks, et teada saada nende mõtteid kinnipeetavate seksioneerimisest Viru Vanglas. Ankeetküsitlus oli koostatud vastusevariantidega ning mõningate avatud küsimustega, et vastaja saaks teema kohta oma arvamuse öelda. Ankeet oli koostatud eesti keeles.

Oma uurimuse raames küsitles autor järgmisi vanglatöötajaid: osakonnajuhatajad, peaspetsialiste, inspektor-kontaktisikuid, spetsialiste, vanemvalvureid ja valvureid. Küsitluse viidi läbi 07.04.2009, ühe päeva jooksul jagades laiali 55 ankeetküsitlust paber kandjal erinevatele vanglaametnikele. Tagasiside andsid kõik 55 küsitletut.

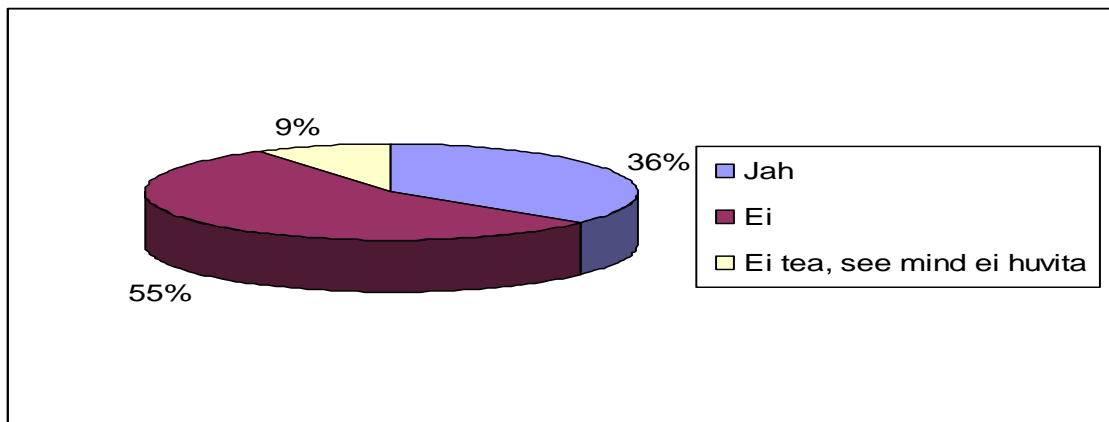
Ankeetküsitlus jagati neile vanglaametnikele, kes on Viru Vanglas töötanud vähemalt pool aastat. Ankeedis esitatud küsimused olid esitatud eesmärgiga, et saada teada, kuidas vanglateenistujad hindavad seksioneerimist Viru Vanglas, selle efektiivsust ja mõju kinnipeetavatele.

3.2. Uuringu tulemused ja analüüs

Joonisel nr.1 kajastub vanglateenistujate arvamus sellest kui võrd rahul on vanglaametnike arvates kinnipeetavad oma vanglasisesega paigutamisega. 36% vastanutest arvasid, et kinnipeetavad on oma paigutamisega rahul, 55% vastanutest oli vastupidisel arvamusel ja 9% ei osanud või ei tahtnud sellele küsimusele vastata. Siit järeldub, et kinnipeetavad ei ole täielikult rahul oma vanglasisesega paigutamisega.

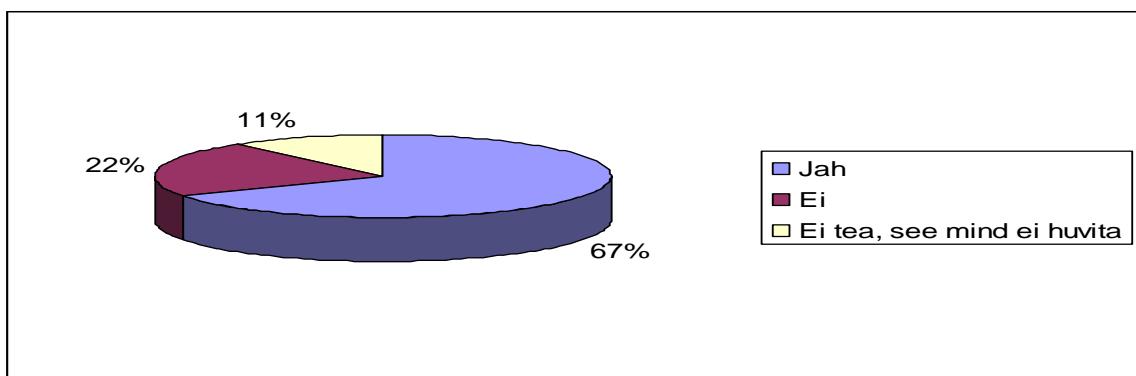
Põhjused selleks on erinevad: alati on kinnipeetavaid, kes soovivad oma sõpradega koos olla, soovivad töötada, õppida, kuid alati ei ole vakantseid töökohti just nendel kohtadele, mis kinnipeetavatele meeldiksid, alati ei õpetata vangla koolis sellised

erialasid, mis kinnipeetavatele meeldiks. Mõned kinnipeetavad ei ole rahul kambrikaaslastega, kelle käitumine või hoiakud on teistsugused (teisest rahvusest, narkomaanid, vargad, seksuaalkujategijad ja muud). Paljude vanglaametnike arvates ei sobi kinnipeetavatele nende suhtes kehtestatud režiim.

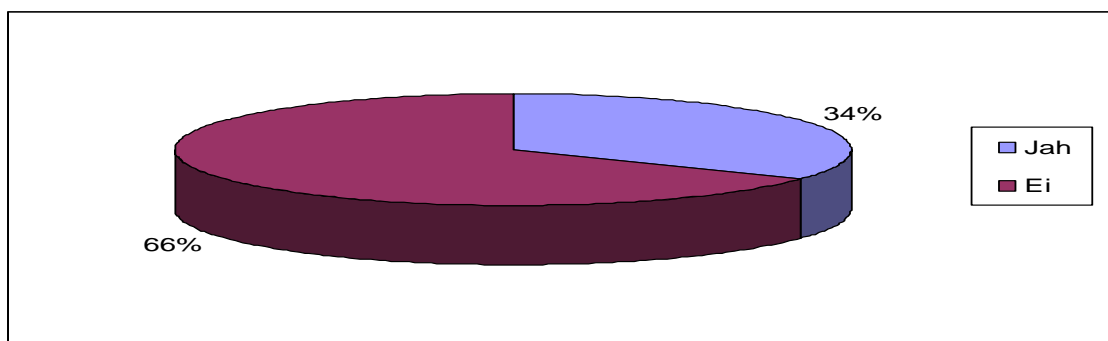
Joonis 1. Kas kinnipeetavad on üldjuhul rahul enda vanglasisesse paigutamisega.

Teisel joonisel on välja toodud vanglateenistujate arvamus, kas ametnikud ise on rahul sellega, millistel alustel toimub kinnipeetavate vanglasisene paigutamine ja seksioneerimine. 67% vastanutest on eraldi hoidmisega ja seksioneerimisega rahul, 22% vastanuid see ei rahulda ning 11% vastanutest ei teadnud vastust või ei huvitanud neid see küsimus. Sellest võib järeldada, et enamik vanglateenistujatest on siiski rahul kinni peetavate isikute eraldi hoidmise ja seksioneerimise kriteeriumitega. Arvati, et palju sõltub muidugi ka kinnipeetavate käitumisest ja staatusest erinevates seksioonides, mis võib mõjutada vanglaametniku tööd (tugevdatud järelvalvega osakonnas töötavad ametnikud ei olnud rahul, kuna loevad eraldihoidmise kriteeriume veel mitte lõplikult välja töötatuks).

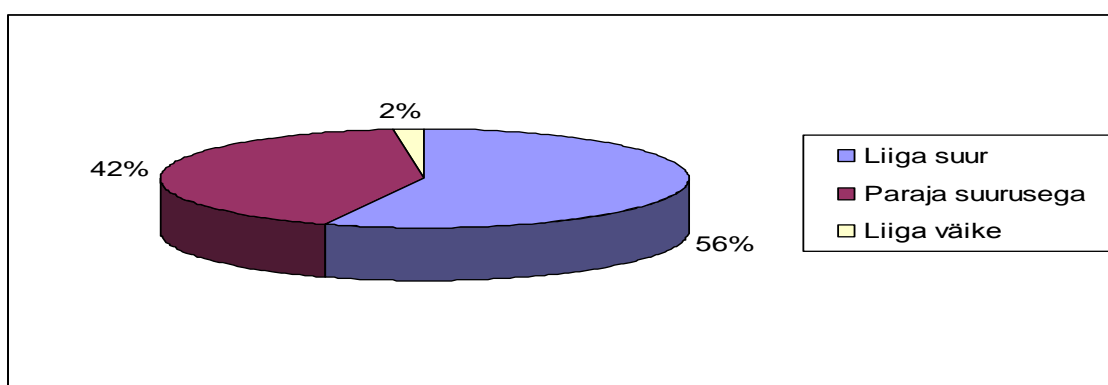
Joonis 2. Kas vanglateenistujad on rahul sellega, millistel alustel toimub kinnipeetavate vanglasisene paigutamine ja seksioneerimine.

Kolmandal joonisel kajastub vanglaametnike vastus küsimusele, *kas võiks väita, et seoses kinnipeetavate isikute vanglasisesse paigutamisega esineb kõige rohkem konflikte vanglas?* 34% vastanud vanglaametnikest oli selle väitega nõus ja 66% vastanutest ei nõustunud selle väitega. Siit järeldub, et konflikte seoses kinnipeetavate vanglasisesse paigutamisega tekib, kuid mitte eriti palju. Konfliktsituatsioone eraldi paigutamisel ja seksioneerimisel enamikel juhtudel ei teki tänu Viru vangla julgeolekuosakonna heale tööle.

Joonis 3. Kas võiks väita, et seoses kinnipeetavate isikute vanglasisesse paigutamisega esineb kõige rohkem konflikte vanglas.

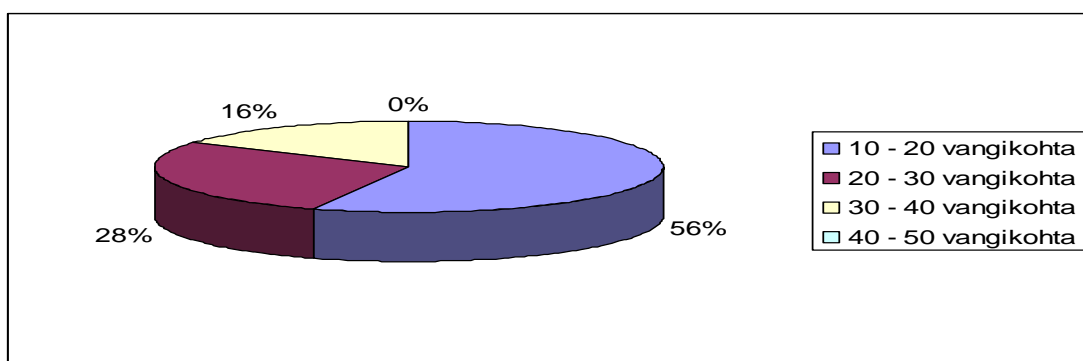
Neljandal joonisel kajastub vastus küsimusele: *kas tänases Viru Vanglas on vangistussektor sinna paigutatud kinnipeetavate arvu silma pidades, liiga suur; paras või liiga väike?* 56% vastanutest leidsid, et vangistussektor on siiski liiga suur. 42% vastanutest arvasid, et see on paras ja 2% leidsid selle isegi väikese olevat. Selle vastuse põhjal võib järeldada, et enamik vanglaametnikke arvavad, et Viru Vanglas on kinnipeetavate arv seksioonis liiga suur.

Joonis 4. Viru Vangla vangistussektor sinna paigutatud kinnipeetavate arvu silmas pidades.

Küsimusele, millise suurusega võiks olla vangistussektor, arvestades, et vanglateenistuja töökoormus selles oleks optimaalne, et seal oleks tagatud turvalisus ja et seal oleks võimalik teha vangiga head individuaaltööd, sai autor vastused, mis kajastuvad joonisel nr. 5.

56% vastanutest arvasid, et kinnipeetavaid võiks sektsioonis olla 10-20, 28% leidsid, et sektsioonis peaks olema 20-30 kinnipeetavat, 16% küsitletutest arvasid, et sektsioonis peaks olema 30-40 kohta kinnipeetavatele. Variandiga, et sektsioonis peaks olema 40-50 kohta kinnipeetavatele, ei nõustunud ükski vastanu.

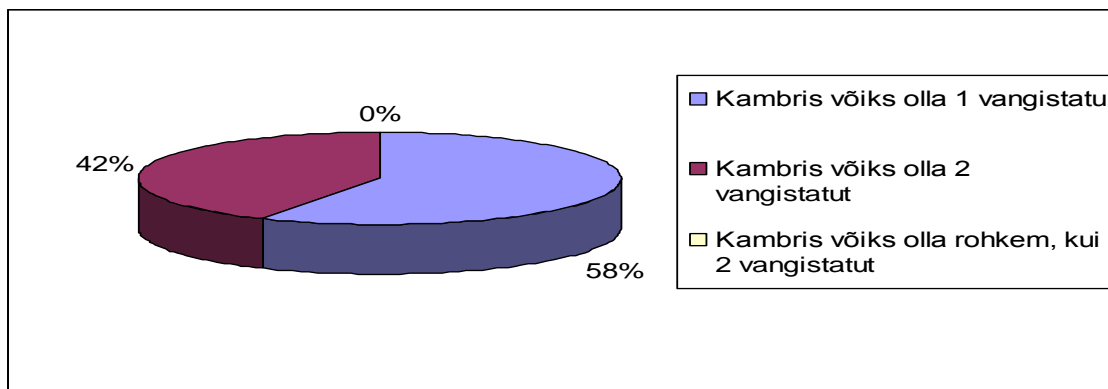

Joonis 5. Vangistussektori suurus.

Küsimusele, millised kinnipeetavad peaksid veel kindlasti olema seksioneeritud Viru Vanglas, pakkusid vastanud välja idee luua uus osakond kinnipeetavatele, kes on vangla sisekorra eeskirjade ranged rikkujad. (suitsiidikalduvustega; põgenemiskalduvustega kinnipeetavad; kinnipeetavad, kes on agressiivselt meelestatud vanglaametnike suhtes, kallaletungi ohuga kinnipeetavad). Põhjus on selles, et eelpool loetletud kalduvustega kinnipeetavad ei sega mitte ainult vanglaametnike normaalset tööd, vaid ka nendega ühes sektsioonis või ühes kambris asuvaid kinnipeetavaid.

See ettepanek, eraldada sellised kinnipeetavad ajutiselt näiteks pooleks aastaks teise osakonda, on autori arvates kaalumist väärt. Tähtaja (nt 6 kuud) möödudes otsustaks selle osakonna spetsiaalne komisjon vanglaadministratsioonist, kas see kinnipeetav suudab edaspidi karistust kanda teises sektsioonis koos rahulike kinnipeetavatega. Kui otsus on positiivne, viiakse kinnipeetav „normaalsesse“ sektsiooni tagasi, kui aga negatiivne, jääks kinnipeetav rikkujate osakonda edasi, kuni ta enda käitumist parandaks. Teisi kinnipeetavaid peaks seksioneerima hõivatuse järgi, mida rohkem seksioneerimist seda lihtsam on tagada järelevalvet.

Järgmine küsimus oli esitatud kinnipeetavate arvu kohta kambrites. *Mitu kinnipeetavat peaks asuma ühes kambris, et rehabiliteerimine oleks võimalikult efektiivne?* Arvamused olid järgmised: 58% vastanutest arvasid, et kinnipeetav peaks asuma kambris üksinda, 42% leidsid, et kambris võiks olla 2 kinnipeetavat ja see ei sega nende rehabilitatsiooni. Variandiga, et kambris võiks olla rohkem kui kaks kinnipeetavat, ei nõustunud ükski vastanu. Siit järeldub, et kinnipeetava efektiivsema rehabilitatsiooni eelduseks on see kui ta asub kambris üksinda.

Joonis 6. Kinnipeetavate arv kambris.

Küsimusele, kuidas mõjutab seksioneerimine üldiselt vangla julgeolekut ja vangistuse täideviimise eesmärke, sai autor järgmised vastused: mõjutab positiivselt, sest võimaldab diferentseeritud lähenemist, motivatsiooni mõjutamist, valikute pakkumist. Oleks vaja, et rohkem seksioone ja et nad oleksid väiksemad, siis paraneb ka vangla julgeolek ja vangistuse eesmärgid on paremini saavutatavad.

Viimasele küsimusele, mida te sooviksite muuta eraldi paigutamises või kinnipeetavate seksioneerimises, sai autor järgmised vastused:

- Viru Vangla arhitektuur ei toeta rohkemate seksioonide loomist;
- Tulevikus on vajalik paigutada eraldi mitmekordselt karistatud kinnipeetavaid, seda eelkõige subkultuuri tekkimise vältimiseks.

Küsimusele, kuidas teie arvates saaks Viru Vangla kinnipeetavate seksioneerimist efektiivsemaks muuta, autor sai järgmised vastused:

- Rohkem kohtlemisgrupe, siis on parem tagada järelevalvet;
- Teha kinnipeetavate seksioonid võimalikult väikeseks juhul, kui arhitektuuriliselt on selline mõte teostatav;
- Vähendada kinnipeetavate arvu seksioonides.

Nende vastuste kohaselt on võimalik osutada igale kinnipeetavale ja tema probleemidele rohkem tähelepanu, kiirendada rehabilitatsiooni ja suunata kinnipeetav paranemise teele, kui sektsioonis viibivate kinni peetate isikute arv oleks väiksem. Väiksema kinnipeetavate arvuga sektsioonis on autori arvates ka kergem tagada vangla julgeolekut ja vähendada vangide retsidiivsust.

KOKKUVÕTE

Lõputöös kirjeldas autor kinnipeetavate seksioneerimist Viru Vangla näitel, kuna see teema on tänases Eesti vanglasüsteemis tähtis ja aktuaalne, kuid mitte eriti levinud ega uuritud teema. Kinnipeetavate vanglasisene seksioneerimine ja kohtlemisgruppidesse paigutamine on Eesti vanglasüsteemis suhteliselt uus meetod. Selle meetodi efektiivsust on vähe uuritud, kuid sellele vaatamata kasutatakse seksioneerimist kõikides Eesti vanglates ja ka kogu Euroopa vanglasüsteemis.

Oma töös kirjeldas autor eraldi hoidmist ja seksioneerimist Eesti ja mõnedes Euroopa vanglates, tuues esile erinevaid kinnipeetavate erinevaid kohtlemisgruppe. Lõputöö teoreetilises osas kirjeldas autor kinnipeetavate seksioneerimise üldiseid põhimõtteid, tunnuseid ja omadusi, milleks seksioneerimine vajalik on ning millist eesmärki ta vanglasüsteemis täidab. Mõningaid vangigruppe hoitakse eraldi, lähtudes Eesti Vabariigi õigusaktidest, teisi aga vanglaadministratsiooni otsuse alusel ja kinnipeetavate endi julgeolekust lähtudes.

Uurimuse läbiviimiseks valis autor Eesti kõige uuema ja kaasaegsema Viru Vangla, mis valmis 2008 aastal ning mille ehitamisel oli väidetavalt arvesse võetud kõiki puudujääke, mis ilmnesisid Tartu Vangla valmimisel. Viru Vangla sai valituks ka seetõttu, et selles vanglas toimus kõige täiuslikum ja laiaulatuslikum kinnipeetavate seksioneerimine ning suure hulga kohtlemisgruppide moodustamine.

Analüüsides kinnipeetavate eraldihoidmise printsiipe mõnedes välisriikide vanglasüsteemides, tõi autor välja mõningad erinevused võrreldes Eesti vanglasüsteemiga: Poolas saab paigutada range järelevalvega üksusesse kinnipeetava, kes sooritas kuriteo Poola riigi vastu, sõjakuriteo, inimese kes on seotud terrorismiga või sooritas vangistuse kandmise ajal kuriteo selle kinnipeetava vastu, kes andis olulisi tunnistusi teiste kinnipeetavate kohta. Arhitektuuriliselt on Poolas tagatud üksuse eraldatus teistest vangla üksustest.

Üks eraldihoidmise peaarinevusi Taani ja Eesti vanglate vahel on see, et vähemalt ühes Taani vanglas hoitakse mehi ja naisi ühes osakonnas koos erinevalt Eesti vanglatest, kus mehed ja naised on eraldatud. Mis puudutab Soome vanglasüsteemi Turu Vangla näitel,

siis leidis autor järgmise erinevuse Eesti vanglasüsteemiga: Soome uusimas vanglas on kõik seksioonid ehitatud põhimõttel, et ühes seksioonis oleks maksimaalselt 12 inimest ning kui selles seksioonis asuvad eraldi kohtlemisgrupid, siis kambrid on avatud erinevatel aegadel, ehk kui üks seksioon on avatud, siis teine viibib näiteks õues, on hõivatud muu tegevusega või on lihtsalt suletud.

Autor leiab, et häid ideid vanglasüsteemi täiustamisest, efektiivsemast isoleerimissüsteemist välismaa vanglates saaks ellu viia ka Eesti vanglasüsteemis.

Uurimistöö eesmärgiks Viru Vanglas oli leida vastused järgmistele küsimustele:

- 1) Millised on kinnipeetavate seksioneerimise põhimõtted, tunnused ja omadused?
- 2) Kas Viru Vanglas esineb puuduseid seksioneerimisel ja kas seksioneerimine on selle arhitektuuriga maksimaalselt läbi mõeldud?
- 3) Kuidas saaks seksioneerimist efektiivsemaks muuta?

Peale vastuste saamist oli eesmärgiks analüüsida Viru Vangla seksioneerimise efektiivsust, teha ettepanekuid vigade ilmnemisel ning aidata kaasa seksioneerimise efektiivsemaks muutmisele.

Autor sai oma uurimistöö tulemusena teada kinnipeetavate suhtumisest, rahulolust, vanglaametnike arvamusel kinnipeetavate eraldi hoidmisest ja seksioneerimisest Viru Vanglas. Nagu oli oodata, on vanglaametnikud seksioneerimisega üldiselt rahul ning paljud arvavad, et see on vangla julgeoleku tagamise peamisi faktoreid. Kinnipeetavad suhtuvad sellesse aga negatiivselt.

Autor leidis küsitluse tulemusel kinnituse ka sellele, et ka vanglaametnike arvates on kinnipeetavate arv seksioonides liiga suur. Vanglaametnike optimaalse töökoormuse ja seksiooni ohutuse tagamiseks tuleks kinnipeetavate arvu seksioonides siiski vähendada. Oli ettepanekuid vähendada seksioone 10-20 kohani ja võimaluse korral paigutada kinnipeetavad kambritesse ühekaupa. Need ettepanekud pakuti välja seksioneerimise efektiivsemaks muutmise kohta. Lähtudes vanglaametnike vastustest võib öelda, et seksioneerimine tervikuna mõjub positiivselt vangla julgeolekule ja täidab vangistuse täideviimise eesmärke.

Uurimuse käigus laekus autorile ettepanekuid seksioneerimise efektiivsemaks muutmise kohta Viru Vanglas, ning samas sai autor ka kinnitust oma varasemate seisukohtade kohta: 1) Mida rohkem kohtlemisgruppe, seda parem on tagada järelevalvet 2) Teha kinnipeetavate seksioonid võimalikult väikeseks juhul, kui arhitektuuriliselt on selline mõte teostatav, selle tulemusel paraneb ka vangla julgeolek ning vangistuse eesmärgid on paremini saavutatavad 3) Vähendada kinnipeetavate arvu seksioonides. Selle tulemusena on võimalik osutada igale kinnipeetavale ja tema probleemidele rohkem tähelepanu, kiirendada rehabilitatsiooni ja suunata kinnipeetav paranemise teele. Väiksema kinnipeetavate arvuga seksioonis on kergem tagada vangla julgeolekut ja vähendada retsidiivsust. 4) Tulevikus oleks vajalik paigutada eraldi mitmekordselt karistatud kinnipeetavaid, seda eelkõige subkultuuri tekkimise vältimiseks.

Lõpetuseks soovib autor teha järgmised ettepanekud kinnipeetavate efektiivsemaks seksioneerimiseks ja eraldi hoidmiseks:

- 1) Viru Vanglasse võisk luua uue osakonna kinnipeetavatele, kes on vangla siserežiimi ja eeskirjade regulaarsed rikkujad. (suitsiidi kalduvustega; põgenemiskalduvustega kinnipeetavad; kinnipeetavad, kes on agressiivselt meelestatud vanglaametnike suhtes, kallaletungi ohuga kinnipeetavad).
- 2) Teha kinnipeetavate seksioonid võimalikult väikeseks juhul, kui arhitektuuriliselt on selline mõte teostatav ja siis luua rohkem kohtlemisgruppe, selle tulemusena on parem tagada järelevalvet.
- 3) Vähendada kinnipeetavate arvu seksioonides ja võimaluse korral paigutada kinnipeetavad kambritesse ühekaupa.

Autori arvates aitavad need ettepanekud efektiivsemaks seksioneerimiseks lahendada paljusid probleeme kinnipeetavatega ning ka probleeme, mis on seotud vanglatöö korraldamisega. Kinnipeetavate arvu vähendamisega seksioonides saab inspektor-kontaktisik rohkem aega tegeleda iga kinnipeetavaga individuaalselt, mis suurendab tunduvalt rehabilitatsiooni efektiivsust. Autori seisukoht on, et vähema vangiarvuga sektorites on kergem teostada järelevalvet kinnipeetavate üle ning sellega tagada vangla julgeolekut.

Vastavalt Justiitsministeeriumi arengukavale aastani 2012 on vanglasüsteemi üheks strateegiliseks eesmärgiks suurendada vanglate turvalisust. Üheks meetmeks, et saavutada kõrgemat turvalisust, on teha kinnipeetavate eraldi paigutamine ja seksioneerimine võimalikult efektiivsemaks.

RESÜMEE

Данная дипломная работа написана на тему «Секционирование заключённых на образце тюрьмы Виру».

В данной дипломной работе 52 листа из них 3 добавочных листа. Работа разделена на главы и части. В работе содержится 6 рисунков и 37 использованных источников, из них 24 на эстонском языке, 9 на английском языке, 3 на русском языке и 1 на финском языке. Работа написана на эстонском языке, а резюме на русском языке.

В данной дипломной работе использованы следующие ключевые слова: секционирование, принцип раздельного содержания, заключённые, тюремные чиновники.

Цель дипломной работы на тему «Секционирование заключённых на образце тюрьмы Виру» в теоретической части работы была описать раздельную посадку и секционирование заключённых в Эстонской тюремной системе и ознакомить всех заинтересованных в этом вопросе работников тюремной системы, а также и будущих тюремных чиновников, которые получают образование в Академии внутренней защиты, показать причину и важность секционирования.

Объектом исследовательской работы является тюрьма Виру. Методом исследовательской работы является качественный метод. Анкетный опрос и анализ ответов.

Второй целью в исследовательской работе было выяснить более эффективные методы по секционированию заключённых на образце тюрьмы Виру, которые можно будет использовать во всей Эстонской тюремной системе.

В данной дипломной работе были выдвинуты следующие исследовательские вопросы:

- 1) Какие основные цели, особенности и определения секционирования заключённых?*
- 2) Есть ли в тюрьме Виру недостатки в секционировании и максимально ли продуманно секционирование с этой архитектурой?*
- 3) Как можно секционирование сделать более эффективным?*

На заданные вопросы в ходе исследования были получены ответы.

Результатом дипломной работы являются предложения по улучшению тюрьмы Виру.

VIIDATUD ALLIKATE LOETELU

- Bowker, L. (1980). *Prison victimization*. New York: Elsevier North Holland Inc.
- Cohen, A. K. (1976). *Prison Violence: A Sociological Perspective*. Teoses A. Cohen, G.
- Cole & R. Bailey, *Prison Violence*. Toronto: Lexington Books.
- Jakobi, K., Maurer, T. (2004). Retsidiivsusriski hindamisest vanglas ja kriminaalhoolduses. Tallinn: Sotsiaaltöö nr 2.
- Justiitsministeerium. (2008). Uimastivastase võitluse kontseptsioon vanglates. Tallinn: Justiitsministeerium.
- Hensley, C. (2002). *Prison Sex: Practice & Policy*. London: Lynne Rienner Publishers.
- Hess, B., Markson, E., Stein, P. (2000). *Sotsioloogia*. Tallinn: Külim.
- Hirsijärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P. (2005). *Uuri ja kirjuta*. Tallinn: Medicina.
- Laine, M. (1997). *Sissejuhatus kriminoloogiasse ja hälbiva käitumise sotsioloogiasse*. Tallinn: Eesti Riigikaitse Akadeemia.
- Ministry of Justice, Department of Prisons and Probation. (1998). *Danish Prison and Probation Service*. Copenhagen: Department of Prisons and Probation.
- Ministry of Justice of the Netherlands (1995, March). *Making standards work: an international handbook on good prison practice*. The Hague: Penal Reform International.
- Ruckenstein, M., Teppo, A. (2005). *Vankien väliset valtasuhteet ja väkivallan pelko suljetussa vankilassa*. Rikosseuraamoviraston julkaisua. Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy.
- Secretariat of the CPT Human Rights Building Council of Europe. (2006). *The European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT). The CPT standards*. Strasbourg: Strasbourg Cedex.
- Sisask, M., Värnik, A. (2005). *Enesetappude ennetamine: abiks vanglaametnikele*. Tallinn: Eesti-Rootsi Vaimse Tervise ja Suitsidoloogia Instituut.
- Sootak, J., Pikamägi, P. (2001). *Kriminaaltäitevõigus*. Tallinn: Kirjastus Ilo.
- Stern, V. (1998). *A sin against the future. Imprisonment in the world*. Boston: Penal Reform International.

Toch, H. (1992). *Living in Prison: The Ecology of Survival*. Revised Edition. Washington DC: American Psychological Association.

Антонян, Ю. (1989). Особо опасные лидеры в ИТУ и воспитательное воздействие на них. Москва: ВНИИ МВД СССР.

Пирожков, В., Щерба, С. (1983). Формирование коллектива осужденных в ВТК. Москва: ВНИИ МВД СССР.

Траутманн, Ф., Штёвер, Х. (2001). Снижение риска среди потребителей наркотиков, находящихся в местах лишения свободы. Нидерланды: Институт «Тримбос».

Publitseerimata allikad

Erapart, K. (2008). Sekkumise võimalused retsidiivsuse vähendamiseks. Rakvere: Lääne-virumaa kutsekõrgkool (lõputöö, juhendaja: A. Möldri).

Põdra, A. (2008). Mitteformaalsed grupid Eesti vangikoosluse täisealiste kinnipeetavate näitel. Tallinn: Tallinna Ülikool (magistritöö, juhendaja: U. Ilm).

Põdra, A. (2009). Lühikirjeldus külastusest Turu vanglasse.

Puškarjov, N. (2008). Lühikirjeldus külastusest Poola vanglasse.

Õigusaktid

Vangistusseadus. Vastu võetud 14.06.2000. a seadusega (RT I 2000, 58, 376), jõustunud 1.12.2000. a.

Vangla sisekorraeskiri. Vastu võetud justiitsministri 30.11.2000. a määrusega nr 72 (RTL 2000, 134, 2139), jõustunud 31.12.2000. a.

Täitmisplaan. Vastu võetud justiitsministri 25.03.2008. a määrus nr 9 (RTL 2008, 29, 424), jõustunud 15.04.2008. a.

Eesti Vabariigi Põhiseadus. Vastu võetud rahvahääletusel 28.06.1992 (RT 1992, 26, 349), jõustunud 3.07.1992. a.

Tubakaseadus. Vastu võetud 4.05.2005. a seadusega (RT I 2005, 29, 210), jõustunud 5.06.2005. a.

Tunnistajakaitse seadus. Vastu võetud 15.06.2005. a seadusega (RT I 2005, 39, 307), jõustunud 21.07.2005. a.

Internetiallikad

Narkomaania ravijuhis - www.drugeducation.com/PDF/Narkomaaniaravijuhis.pdf
(27.03.09)

Justiitsministeeriumi lehekülg - <http://www.just.ee/39241> (27.03.09)

Põlumäe, S., Sults, R., loengukonspekt - <http://tinyurl.com/c3rr5n> (13.03.2009)

Põlumäe, S., Sults, R., loengukonspekt - <http://tinyurl.com/ctebcj> (27.03.2009)

Põlumäe, S., Sults, R., loengukonspekt - <http://tinyurl.com/d2x2gw> (27.03.2009)

Põlumäe, S., Sults, R., loengukonspekt - <http://tinyurl.com/cfvmb6> (27.03.2009)

Soome vanglasüsteem - <http://www.vankeinhoito.fi/15967.htm> (27.03.2009)

LISAD

Tere!

Olen Sisekaitseakadeemia Justiitskolledži III kursuse üliõpilane ja viin läbi uurimust teemal „Kinnipeetavate seksioneerimine Viru Vangla näitel”.

Mul on palve, et vastaksite minu küsimustele, Teie vastuseid kasutan oma uurimustöös. Küsimustele vastamine on täiesti anonüümne, see võtab aega umbes 3 minutit.

Igor Zotov

1. Milline on Teie arvamus, kas kinnipeetavad isikud on üldjuhul rahul enda vanglasisese paigutamisega?

- Jah
  - Ei
  - Ei tea, see mind ei huvita
- Soovin täpsustada, et

.....
.....
.....

2. Milline on Teie arvamus, kas vanglateenistujad on rahul sellega, millistel alustel toimub vangide vanglasisene paigutamine ja seksioneerimine?

- Jah
  - Ei
  - Ei tea, see mind ei huvita
- Soovin täpsustada, et

.....
.....
.....

3. Kas võiks väita, et seoses kinni peetavate isikute vanglasisese paigutamisega esineb kõige rohkem konflikte vanglas?

- Jah
  - Ei
- Soovin täpsustada, et

.....
.....
.....

4. Kas tänases Viru Vanglas on vangistussektor, sinna paigutatud vangide arvu silmas pidades, liiga suur; paras või liiga väike?

- Liiga suur
- Paraja suurusega
- Liiga väike

5. Millise suurusega võiks olla Teie arvates vangistussektor, arvestades, et vanglateenistuja töökoormus selles oleks optimaalne, et seal oleks tagatud turvalisus ja seal oleks võimalik teha vangiga head individuaaltööd?

- 10 – 20 vangikohta
- 20 – 30 vangikohta
- 30 – 40 vangikohta
- 40 – 50 vangikohta

Soovin täpsustada, et

.....
 .....
 .....

6. Millised kinnipeetavad peaksid Teie arvates Viru Vanglas veel olema eraldi seksioneeritud? Miks?

.....
 .....
 .....
 .....
 .....

7. Milline on Teie arvamus, mitu kinnipeetavat peaks olema paigutatud ühte kambrisse, et neid efektiivsemalt allutada rehabilitatsioonile? Miks?

- Kambris võiks olla 1 vangistatu
- Kambris võiks olla 2 vangistatut
- Kambris võiks olla rohkem, kui 2 vangistatut.

Soovin täpsustada, et

.....
 .....
 .....

8. Kuidas mõjutab Teie arvates seksioneerimine üldist vangla julgeolekut ja vangistuse täideviimise eesmärke?

.....
 .....
 .....
 .....
 .....

9. Kuidas Teie arvates saaks Viru Vangla vangide seksioneerimist efektiivsemaks muuta? Mida Te sooviksite muuta vangide eraldi paigutamisel või seksioneerimises?

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Tānan!